

ΠΑΡΤΗΜΑ

ΤΗΣ "ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ",

Ο ΝΕΟΣ ΠΟΙΜΗΝ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΣΤΙΛΟΚΟΝ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΝ

ΕΥΝΑΡΧΕΙΩΝ ΜΟΝΟΝ ΕΤΙΜΕΤΑ ΔΙΕΥΘΥΝ. ΟΘΩΜ. ΔΥΟ (2)

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΚ ΤΗΣ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ*

ΣΑΡΞ

(συνέχεια εκ σελ. 650)

§ 1. Μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῆς παραγῶγων «σαρκι-
κός» «σάρκιος» συχνά ἀπαντᾷ καὶ ἡ λέξις σὰρξ(1) ἐν τῇ
Κ. Διαθήκῃ ἐν ποικίλοις συνδυασμοῖς καὶ μετὰ διαφόρων

(1) Διολικῶς σὰρξ ἐννοεῖται καὶ ἡ ἐν τοῖς λεικείοις ἀπαντῶσα
παρ' ἰσχυρὰ τοῦ ὀνόματος παρὰ τὸ σάρω ἢ σαίρω, ὅς τῆς σαρκὸς
ἀποσπασμένης τῶν ὀστέων. Πιθανωτέρα εἶναι ἡ τῆς οἴλης (σαρκί)
συγγένεια πρὸς τὸ λατίν. sarcio, sarcina ἢ caro, car-pis.

(*) Τὰ δὲ ἱστορικὰ σημεῖα εἶναι τῆς Συνάξεως.

ἐκδοχῶν. Καὶ ὅμως ἡ κυρία καὶ συνήθης τοῦ ὀνόματος τούτου σημασία πρὸς δήλωσιν τῆς τὰ ὀσῆα περιβαλλούσης καὶ αἷμαι διαρροεμένης ἀπαλῆς οὐσίας τοῦ ὀργανικοῦ σώματος εἶναι ἡ ἐλάχιστα ἀπαντῶσα ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ὡς τὰ τοῦ Λουκᾶ 24, 39 «τὸ πνεῦμα σάρκα καὶ ὀσῆα οὐκ ἔχει» 1 Κορ. 15, 39· «οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλ' ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθυῶν, ἄλλη δὲ πτηνῶν». Ἡ δὲ φράσις «φαγεῖν τὰς σάρκας τινός», ἰδίως ἐπὶ σαρκοφάγων ὀρνέων καὶ θηρίων ἐνχρήσει ('Απ. 19, 17—19, 21. πρβλ. 4 Βασιλ. 9, 36(4), ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων, πρὸς παράστασιν τῆς ἀκορέστου αὐτῶν ἐπιθυμίας πρὸς τὸ καταστρέψαι καὶ ἐξαφανίσει τὸν μισούμενον καὶ διωκόμενον ('Απ. 17, 16)(2). Πάντη διάφορος εἶναι ἡ ἄλλως ὁμοία ρῆσις παρὰ Ἰω. 6, 51—56 «φαγεῖν ἢ τρώγειν τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ

(1) Οὕτω καὶ Ὀμηρ. Ἰλ. 8, 380. 13, 832. Ἐβρηταὶ δὲ καὶ τροπικῶς ἐπὶ τοῦ πυρὸς τῆς αἰωνίου κολάσεως Ἰακ. 5, 3. ἐνθα ὁ λόγος τοῦ ἀδίκως συλλεγομένου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου παρίσταται ὡς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, τὸ μέλλον καταναλῶσαι αὐτούς.

(2) Λευίτ. 24, 29. Ἐκκλ. 4, 5. Ψαλ. 26, 2. Μιχ. 3, 3. Περὶ τοῦ νοῦ πρβλ. τὰ περὶ Ἀχιλλέως λεγόμενα τῆς Ἐκάβης, Ἰλ. 24, 212 ἀνδρὶ παρὰ κρατερῷ. τοῦ ἐγὼ μέσον ἦπαρ ἔχομι ἐσθόμεναι προσφῶσα· τότε ἄντικτα ἔργα γένοιντο παιδὸς ἐμοῦ κτλ.

καὶ τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Ἥραν Ἰλ. 4, 34. Εἰ δὲ σὺγ' εἰσελθούσα κύλας καὶ τείχεα μακρὰ ὄμῳν βεβρωθῶσις Πριάμον Πριάμοιό τε παῖδας ἄλλους τε Τρώας, τότε καν χόλον ἐξακέσαιο.

καὶ παρὰ Ἐσν. Ἀναβ. 4, 8, 14. Τούτους, ἦν πως δυνώμεθα, καὶ ὄμους δεῖ καταφαγεῖν. Πρβλ. καὶ Γαλ. 5, 16.

πίνειν αὐτοῦ τὸ αἷμα», δηλοῦσα τὴν ἐν τῷ μυστικῷ δειπνῶ μεταλήψιν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Πλὴν τῶν χωρίων τούτων καὶ τινῶν ἄλλων ὀλιγίστων, ἐν οἷς μᾶλλον ἢ ἥττον ἀναφαίνεται ἡ κυρία τοῦ ὀνόματος σημασία(1), ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐπικρατεῖ ἡ συνεκδοχικὴ αὐτοῦ χρῆσις, ἡ ἐκ τοῦ μέρους προσήγορία τοῦ ὄλου.

§ 2. Τοιαύτη τις τοῦ ὀνόματος ἐκδοχὴ δὲν εἶναι ὄλων ἀσυνήθης παρὰ τοῖς θύραθεν, τοῦλάχιστον παρὰ ποιηταῖς(2). Ἄλλ' ἢ ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐπικρατοῦσα τῆς λέξεως σημασίαι δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐξ ἀπλῆς ποιητικῆς ἢ ρητορικῆς ἀδειίας, ἀλλ' ἐξ ἰδιαιτέρας τινός ἀντιλήψεως τοῦ πράγματος. Τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δηλ. ἐξωτερικόν, ἀσθενές, ἀπατηλόν, μεταβλητὸν καὶ φθαρτὸν, δι' οὐδενὸς ἄλλου ἠδύνατο νὰ δηλωθῇ κάλλιον ἢ δι' ἐκείνης αὐτοῦ τῆς ζώσης οὐσίας, ἣτις τὰς ὄψεις ἀμέσως προσβάλλουσα, χρόνῳ δὲ ἡ νόσφ ἄλλοιωμένη καὶ μαραινόμενη, τὸ τελευταῖον ἀφανίζεται τέλειον ὑπὸ τοῦ θανάτου. Τοιαύτη δὲ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ σωματικὴ αὐτοῦ φύσις, ὁ ἔξω ἄνθρωπος, ἀντιθέτως πρὸς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ φύσιν, τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὅπου λοιπὸν τοιαύτη τις ἀντίθεσις εἴτε εὐρηταί ρητῶς, εἴτε ἐκ τῆς τοῦ λόγου σειρᾶς ὑπονοεῖται εὐκόλως, ἐκεῖ ἡ λέξις σὰρξ καίται συνωνύμως τῷ σώματι(3), οἱ δὲ

(1) Οὕτω Κολ. 1, 22. «τὸ σῶμα τῆς σαρκὸς αὐτοῦ». Ἄλλως αὐτότι 2, 11 (περὶ οὗ ἴδε τὴν λέξιν σῶμα § 4 σημ. 1). (Οὕτω καὶ τὸ ἐπίθετον «σαρκίνος» ἐν 2 Κορ. 3, 3. Ἄλλως ἐν Ἐβρ. 7, 16. Ρωμ. 7, 14. 1 Κορ. 3, 1. (κατ' ἄλλην ἀνάγνωσιν ἀντὶ τῆς κοινῆς γραφῆς σαρκικός).)

(2) Αἰσχύλ. Ἐπιτὰ ἐπὶ Θῆβ. 622 γέροντα τὸν νοῦν, σάρκα δ' ἠβῶσαν φέρει.

(3) Ἰω. 6, 63. Πρ. 2, 26. 31. Ρωμ. 13, 14. 8, 3. ἐν ὁμοίῳ

ὡς ἐπιρρηματικοὶ ἢ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ ἀπαντῶσαι φράσεις «ἐν σαρκί» «κατὰ (τὴν) σάρκα» δύνανται νὰ ἀποδοθῶσι διὰ σωματικῶς, ὑλικῶς, ἐξωτερικῶς(3) ἢ καὶ ἄλλως, ὡς ἔπου ὁ λόγος περὶ τοῦ προσαίρου ἐπιγείου βίου, ὃν διάγουμεν σῶμα φθορτὸν περικείμενοι(4).

§ 3. Ἄλλ' ἔπου ἡ ρητὴ ἢ σιωπηλὴ ἀντίθεσις δὲν εἶναι μεταξὺ τοῦ ἔξω ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔσω, ἀλλὰ ἀφ' ἐνὸς μὲν μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καθόλου, ὡς ὄντος ἀτελοῦς καὶ ἀδυνάτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ Θεοῦ (ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τελειοτέρου τοῦ ἀνθρώπου ὄντος), ἐν τοιοῦτοις χωρίοις ἢ λέξις «σὰρξ» κεῖται συνωνύμως τῷ ἀνθρώπῳ, δηλοῦσα τὴν

ματι Κορ. 5, 5. 2 Κορ. 4, 11, ἐν σγ. 10 σῶμα. 7, 1. Γαλ. 4, 13. 14. 6, 13. Ἐφ. 2, 15. 5, 29. Κολ. 1, 24. 2, 5. 13. Ἐβρ. 9, 10. 13. 10, 20. 1 Περ. 3, 18. 21. 4, 1. 6. Οὕτω καὶ 1 Κορ. 7, 28 (ἔπου ὑπὸ τὴν «ἐπιθυμητὴν σαρκί» ἐννοητὰ τὰ ποικίλα βάρη καὶ σινοχωρία τοῦ ἐγγάμου βίου ἐν καιροῖς χαλεποῖς), καὶ 2 Κορ. 12, 7 (ἐνθα σκόλωψ τῇ σαρκί κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σημαίνει χρόνιόν τε σωματικὸν πόνον, κατατρυχόν πολὺ τὸν Ἀπόστολον).

(3) Ἰω. 8, 15 (ἐνθα κατὰ τὴν σάρκα κρίναι = τῷ «κατ' ὄψιν κρίναι» τοῦ σγ. 24) — Ρωμ. 2, 28, 2 Κορ. 5, 16 — Γαλ. 6, 12, Ἐφ. 2, 11 (ἐνθα «τὰ ἔθνη ἐν σαρκί» ἀντιθέτως πρὸς τὴν «περιτομὴν ἐν σαρκί» εἶναι οἱ ἔθνη, ὡς τὴν σαρκίαν περιτομὴν τῶν Ἰουδαίων μὴ ἔχοντες, καὶ ὡς τοιοῦτοι περιφρονούμενοι ὑπ' αὐτῶν) — Κολ. 2, 1. 1 Περ. 4, 1. — Οὕτω καὶ τὸ ἐπίθετον «σαρκικῶς» Ρωμ. 15, 27. 1 Κορ. 9, 11.

(4) ἔην ἐν σαρκί Γαλ. 2, 20. Φιλ. 1, 22 «ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκί» αὐτ. 24. βιώναι τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκί χρόνον» 1 Περ. 1, 4. Οὕτω καὶ Ἐβρ. 5, 7 καὶ ἡμέραι τῆς σαρκῶς» Πρβλ. τὴν λ. σῶμα § 2, γ'.

βροτεῖαν φύσιν, ἢ πᾶν τὸ ἀναγόμενον εἰς αὐτὴν(1), αἱ δὲ ὡς ἐπιρρηματικαὶ ἢ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ ἀπαντῶσαι φράσεις «κατὰ σάρκα», «τὸ κατὰ σάρκα» «ἐν σαρκί», δύνανται κατὰ τὴν τοῦ λόγου σειρὰν νὰ ἐξηγῶνται διὰ κατὰ ἄνθρωπον, ὡς ἄνθρωπος, κατὰ κόσμον, ἀνθρώπινος, κοσμικῶς, φυσικῶς(2), ἐπὶ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου

(1) Οὕτω; ἢ ἑβραϊζουσα φράσις «πᾶσα σὰρξ» (Κόλ. βασάρ), «τὸ πᾶσα σὰρξ» = πᾶς ὀνητός, οὐθεὶς ὀνητός Ματθ. 24, 22. Μαρ. 13, 20 Λου. 3, 6. Ἰω. 17, 2. Πρ. 2, 17. Ρωμ. 3, 20. 1 Κορ. 1, 29. Γαλ. 2, 16. 1 Περ. 1, 24. — «εἰς σάρκα μίαν» — εἰς ἓνα ἄνθρωπον, εἰς ἓν πρόσωπον, Ματθ. 19, 5. 6. Μαρ. 10, 8. 1. Κορ. 6, 16. Ἐφ. 5, 31. (ἐκ τῆς Γεν. 2, 24). καὶ ἀπλῶς ἢ «σὰρξ» διτε ὁ λόγος μᾶλλον περὶ τῆς ἀσθενοῦς ἀνθρωπίνης φύσεως καθόλου, ἢ περὶ τοῦ ἀνθρώπου συγκεκριμένως ὡς περὶ προσώπου. Ἰω. 1, 14. Ρωμ. 6, 19 (ἐνθα ἀντὶ τῆς περιφράσεως «διὰ τὴν ἀσθ. ὑμῶν» ἠδύνατο νὰ κηται ἀπλῶς: «διὰ τὴν ἀσθ. ὑμῶν, ὡ; καὶ ἐν 2 Κορ. 7 5 ἀντὶ «οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἢ σὰρξ ἡμῶν», ἠδύνατο νὰ εἴπη ἀπλῶς οὕτ. ἂν ἐσχήκαμεν, πρβλ. αὐτόθι 2, 12 «οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου»). — Κολ. 2, 23 (ἐνθα «πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκῶς», πρὸς κορεσμόν, πρὸς ἀγαπήσειν τῶν ἑλλείψεων, πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἀτελοῦς ἀνθρωπίνης φύσεως). Ρω. 7, 8. Ἐβρ. 12, 9 — Ἐνταῦθα ἐνάγεται τὸ καυχᾶσθαι κατὰ τὴν σάρκα» 2 Κορ. 11, 18 καὶ «πεποιθέναι ἐν σαρκί». «Φιλ. 3, 3. 4. ἐνθα τὰ ἔλωσ ἀνθρώπινον καὶ ἐξωτερικὴν ἀντεκείμενον τῆς καυχῆσεως ἀναπτύσσει ὁ Ἀπόστολος ἐν τοῖς ἐπομένοις. — Ἐν Ρώμ. 11, 14 «ἡ σὰρξ μου» κεῖται περιηπτικῶς ἀντὶ τοῦ ἐν 9, 3 «ἀδελφοί μου, συγγενεῖς μου κατὰ σάρκα», ἐν δὲ Ἰω. 1, 13 ὑπὸ τὴν «σάρκα» ἐννοητὰ ἴσως ἡ γυνή, ὡς ἐν 2 Πέτ. 2, 10 Ἰουδ. σγ. 7 καὶ 23;) εἶναι ὁ λόγος ἐν γάνει περὶ τοῦ ἐν τῇ συνουσίᾳ πάσχοντος μέρους.

(2) Ρωμ. 4, 1 (ἐνθα κατὰ ἀνθ. = ἀνθρωπίνως, διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αὐτοῦ ἐνεργειῶν καὶ προσπαθειῶν) — 9, 3.

καὶ διὰ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ὁμοίως.(3)

§ 4. Τῆς συνεκδοχικῆς δὲ ταύτης σημασίας τοῦ ὀνόματος(1) πολλῶ σπουδαιότερα εἶναι ἑτέρα τις χρῆσις αὐτοῦ, ἡ ἠθικὴ, καθ' ἣν εὐρηται πολλάκις, ἰδίᾳ δὲ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ, ὡς τις τεχνικὸς ὄρος πρὸς παραστάσιν πάσης κακῆς καὶ ἀντιθέου ὁρμῆς καὶ διαθέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὀνομάζομεν δὲ τὴν χρῆσιν ταύτην ἠθικὴν, οὐχὶ δὲ μετωνυμικὴν, καθότι, δι' οὗς ἐν οικείῳ χρόνῳ καὶ τόπῳ ἐξετάσομεν λόγους, δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ γνώμη τῶν λεγόντων, ὅτι κατὰ τὰς ἱερὰς Γραφὰς ἡ σὰρξ ὡς τοιαύτη, ὡς ἡ ὑλικὴ σύστασις τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ρίζα πάσης ἀμαρτω-

1 Κορ. 10, 18. 2 Κορ. 1, 17 Γαλ. 4, 23. 26. Ἐφ. 6, 5 Κολ. 3, 22 Φιλιμ. σγ. 16.—Ὁὕτω καὶ τὸ ἐπίθετον «σαρκικός» ἐν 2 Κορ. 1, 12. 10, 4. Ἐβρ. 7, 16.

(3) Πρ. 2, 30. Ρωμ. 1, 3. 9, 5. 1 Τιμ. 3, 16. 1 Ιω. 4, 2. 8. 2 Ιω. σγ. 7 καὶ Ρωμ. 8, 3 «ἐν ὁμοίωματι σαρκὸς ἀμαρτίας», ἐνθα σὰρξ ἀμαρτίας εἶναι ἡ τῆ ἀμαρτίας ὑποκειμένη ἀνθρωπίνῃ φύσει, διὰ δὲ τῆς προσθήκης «ἐν ὁμοίωματι» δηλαδὴ ὁ Ἀπόστολος δεῖ ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ κατὰ πάντα, ἀλλ' ὁμοία τῇ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο, δι. ὅτι ἦν ἐλεύθερος τῆς ἀμαρτίας. Πρβλ. Ἐβρ. 4, 15.

(1) Συνεκδοχικῶς ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἐβραϊζουσα φράσις σὰρξ καὶ αἷμα (βασὰρ βε δαμ), δηλοῦσα ἢ μόνον τὴν εἰς φύραὴν ὑποκειμένην σωματικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς 1 Κορ. 15, 50. Ἐβρ. 2, 14 (ἰδ. τὴν λ. σῶμα § 3, σημ. 2), ἢ καθόλου τὸν ἀνθρώπου, ὡς ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Θεὸν ἢ ἄλλα ὑπερτέρα τοῦ ἀνθρώπου ὄντα: Ματ. 16, 17 Γαλ. 1, 16. Ἐφ. 6, 12. (Σαρ. 14, 18).

λοῦ κλίσεως καὶ ροπῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἀλλ' εἶναι ὀρθότερον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις, ἀπαξ καθιερωθεῖσα πρὸς δῆλωσιν τοῦ ὑλικῶς φθαρτοῦ καὶ τοῦ φυσικῶς ἀσθενοῦς καὶ ἀδύνατου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εὐκόλως ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς δῆλωσιν καὶ τῆς ἠθικῶς αὐτοῦ ἀσθενείας, πρὸς παραστάσιν καὶ τῆς ἠθικῆς διαφθορῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ποτ' ἂν ἔχωσι ταῦτα, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐκδοχῇ εὐρηται ἡ λέξις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ρητῇ ἢ σιωπηλῇ ἀντιθέσει εἴτε πρὸς τὰς εὐγενεῖς μὲν, ἀλλ' ἀνισχύρους δολοῦσας τῆς πνευματικῆς καὶ βελτιόνος φύσεως τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, πρὸς τὸ «πνεῦμα» «τὸν ἔσω ἀνθρώπον», τὸν «νοῦν», εἴτε πρὸς τὰς εἰσηγήσεις καὶ σωτηρίους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ Πνεύματος(2), αἱ δὲ τῷ Παύλῳ ἰδιάζουσαι φράσεις ἐν «σαρκί» ἢ «ἐν τῇ σαρκί εἶναι», «κατὰ σάρκα εἶναι» ἢ «κατὰ σάρκα ζῆν», «κατὰ σάρκα περιπατεῖν», ἔχουσι σημασίαν αἱ μὲν πρῶται παθητικὴν —εἶναι, εὐρίσκεισθαι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς σαρκὸς, ἡγεσθαι ὑπὸ τῶν παρορμίδεων τῆς ἀμαρτωλοῦ φύσεως), αἱ δὲ δευτέραι ἐνεργητικὴν (=διάγειν,

(2) Ματ. 26, 41. Μαρκ. 14, 38. Ἰω. 3, 6. Ρωμ. 7, 18. 25, 8. 3 (διὰ τῆς σαρκὸς) 5, 6. 7 (φρόνημα τῆς σαρκὸς = ἡ ὁρμὴ, ἡ τάσις τοῦ σγ. 8. Γαλ. 3, 3. 5, 13—24. 6, 8. Ἐφ. 2, 3. Κολ. 2, 11 (τῶν ἀμ. τῆς σαρκὸς «ἰδ. τὴν λ. σῶμα» § 2, δ' σημ. 7.)—13 ἐνθα ἡ ἀκροβιασία τῆς σαρκὸς εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀκροβυστία, τὸ ἀπερίτμητον τῆς καρδίας καὶ τοῦ πλαισιῦ ἀνθρώπου.—18 (ἐνθα «νοῦς τῆς σαρκὸς» εἶναι τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς). Οὕτω καὶ τὸ ἐπίθετον σαρκικός Ρωμ. 14, 1 Κορ. 3, 1. 3. 4. 1 Πεν. 2, 11.

πολιτεύεσθαι συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἁμαρτωλοῦ φύσεως). (3)

ΨΥΧΗ

§ 1. Πρὸς πλήρη ἀπόδοσιν τῶν διαφόρων τῆς ἑλληνικῆς λέξεως ἐκδοχῶν ἔχουσι οἱ Λατίνοι δύο ὀνόματα, μόνον κατὰ γένος διαφέροντα ἀλλήλων, *animus* καὶ *anima*, τοῦ ἀρσενικοῦ δηλοῦντος τελειότερόν τι τοῦ θηλυκοῦ, ὡς δὲ ἐκ τῆς παραγωγῆς καταφαίνεται (= ἄνεμος καὶ ἦτορ παρὰ τὸ ἄημι, ἄω = πνέω) ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν σημασία εἶναι ἡ τῆς αἵματός, πνοῆς, ἀναπνοῆς, κτλ. ὧν καὶ ἔχνη οὐκ ὀλίγα διέσωσεν ἡ *anima* παρὰ τε ποιηταῖς καὶ πεζοῖς. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ λέξις, καίπερ διαφορῶν ἔχουσα ῥίζαν, (1) ἀρχικῶς οὐδὲν ἄλλο φαίνεται δηλοῦσα ἢ τὴν πνοὴν, καὶ δὴ εἰν ἐκ τῶν πνευμόνων τῶν ζώων ἀναπεμπομένην (2) Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ση-

(3) Ρωμ. 7, 5. 8, 1 (κατὰ τὴν κοιν. ἐκδοσιν) 4. 5. 8. 9. 12. 13. 2 Κορ. 10, 2. 3. ἐνθα εἰς σαρκὶ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα = καίτοι ζῶμεν περιβεβλημένοι τὴν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν ταῦτοις δὲν πολιτευόμεθα κατὰ τὰς ὁρμὰς καὶ ἀπαιτήσεις αὐτῆς).

(1) Ἡ λέξις ὁμόρριζος τῷ ψυχός καὶ τοῖς παραγωγαῖς, προήλθεν ἀντιθετικῶς ἐξ ὀνοματοποιίας, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συγγενεὶ πρὸς τὰς φύσιν καὶ χυτῶν, ἂν δὲ καὶ πρὸς τὰ σημιτικὰ νέφεσ, γασαβ ἢ γασάφ, ἀμφίβολον.

(2) Ἐχνη τῆς σημασίας ταύτης δὲν διασφύζονται ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ὡς ἐν λατινικῇ. ὡς τοιοῦτον ἠδύνατο ἴσως νὰ θεωρηθῆ τὸ ὁμηρικόν Ἰλ. 5, 696. Τὸν δ' ἔλιπε ψυχῆ, κατὰ δ' ὀφθαλμὸν κέχνη' ἀχλὺς, αἷτις δ' ἁμ. πνύουσι, περὶ δὲ πνοῆς Βορέας ζῶρει ἐπιπνέουσα κακῶς κεκαφητότα θυμῶν.

μεῖον καὶ ἕρος ἀπαραίτητος τῆς ζωῆς τῶν ὀργανικῶν ὄντων (3), διὰ τοῦτο ἐν τοῖς πρώτοις ἤδη μνημείοις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εὐδεται ἡ λέξις καθιερωμένη πρὸς δῆλωσιν τῆς τὸ σῶμα ζωογονούσης δυνάμεως, μετωνυμικῶς δὲ καὶ αὐτῆς τῆς σωματικῆς ζωῆς ἀνθρώπων τε καὶ ζώων (4) Ἐν τῇ ὑλικῇ ταύτῃ ἐννοία μεταχειρίζεται ὁ Ὅμηρος καὶ τὴν λέξιν θυμός (καὶ ἦτορ), ἰσοδυνάμους τῇ ψυχῇ (5) Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐκεῖνη εὐρηται παρ' αὐτῷ πλειστάκις συνωνύμως τῷ λατινικῷ *animus*, δηλοῦσα καὶ τὰς τῷ ἀνθρώπῳ ἰδιαζούσας ἀνωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις, οὐδαμοῦ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπαντᾷ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τοιαύτης ἐκδοχῆς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοῦς προϊόντι. ὁ

(3) Πρὸβλ. Πλατ. Κρατυλ. σελ. 399 αἴτιον ἐστὶ τοῦ ζῆν αὐτῷ (τῷ σῶματι) τὴν τοῦ ἀναπνεῖν δύναμιν παρέχον καὶ ἀναπύχον (παρὰ τῷ αὐτῷ) αἰτιόθι σελ. 400 ἀπαντᾷ καὶ ἄλλη ἐξήγησις ἢ «φύσιν ὄχει καὶ ἔχει» ὡς φησὶ ἡ

(4) Ἰλ. 14, 426.

(5) Πρὸβλ. τὰς φράσεις «ψυχὴ λείπει τινὰ ἢ τί» Ἰλ. 16, 453 857 καὶ θυμός λείπει τινὰ ἦτι 4, 470. 12, 386. κ. ἄλλ. «ψυχὴν ἀφαιρεῖσθαι» 22, 257. καὶ θυμὸν ἀφαιρεῖσθαι 5, 673, 691. κ. ἄλλ. «ψυχὴν ἐξαιρεῖσθαι» 24, 754 καὶ «θυμὸν ἐξαιρεῖσθαι» 11, 881. κ. ἄλλ. καὶ «ἦτορ ὀλέσαι» 5, 250 «ψυχὴν ὀλέσαι» 12, 763, «θυμὸν ὀλέσαι» 11, 342, 24, 698 κ. ἄλλ. Καὶ ἐπὶ ζώων εὐρηται «ἐξαιρεῖσθαι θυμὸν» 12, 150. Ὀδυσ. 22, 388. «ἀπέπιτα θυμὸς» Ἰλ. 16, 409. Ὀδ. 19, 168. γ. 454. 11, 222. ἐπὶ ἀνθρώπου, ψυχὴ ἀποσταμένη). Ὁμοίως δὲ «θυμὸν ἀπαυρᾶν» Ἰλ. 8, 17, 10, 495 κ. στχ. καὶ «ἦτορ ἀπαυρᾶν» 11, 115, 20, 201, 24, 50, καὶ τὸ 15, 252 «φύλλον ἄλιον ἦτορ» κάλλιον ἐξηγητέον κατὰ τὸ θυμὸν αἰσθεῖν 16, 468. 19, 403 (= ἀποπνέειν ὡς ἐκ τῆς ῥίζης ζω. ἄημι).

μὲν θυμὸς, πολύχρηστος καὶ πολυσήμαντος ἐν τῇ ποιή-
σει, περιωρίσθη κατ' ἄμφω ἐν τῷ περὶ λόγῳ, ἡ δὲ ψυχὴ,
κληρονομοῦσα κατὰ μικρὸν ἦν ἐκείνος ἀπέβαλλε σημα-
σίαν, πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τῆς *anima* προσέλαβε καὶ τὴν τοῦ
animus. Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ τοῖς θύραθεν

§ 2. Ἐν δὲ τῇ Κ. Διαθήκῃ, πλέον ἢ 100κις μετὰ
τῶν ἀλιγίστων αὐτῆς παρχώγων ἀπαντῶσα, φυλάττει
μὲν κατ' οὐσίαν τὰς γενικὰς ταύτας σημασίας, λαμβάνει
ὁμοῦ καί τινας τῇ Γραφῇ μόνῃ ἰδιαζούσας ἐκδοχὰς, πύ-
σας δυναμένους νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας, εἰς
χρῆσιν ταπεινότεραν καὶ ὑλικωτέραν, καὶ εἰς χρῆσιν
ὑψηλοτέραν καὶ πνευματικωτέραν. Καὶ εἰς μὲν τὴν
πρώτην κατηγορίαν ἀνάγεται ἡ ἀρχικὴ αὐτῆς σημασία
καὶ δὴ·

α) τῆς τοῦ σώματος ζωογονούσης δυνάμεως καὶ ζώ-
ων Ἄπ. 8, 9 (Γεν. 9, 4), καὶ ἀνθρώπων Πρ. 20, 10 (3
Βασ. 17, 21. Γεν. 35, 18). Εἰς ταῦτα καταλεκτέα καὶ
τὰ χωρία 1 Θεσ. 5, 2. 3. Ἐβρ. 4, 12., ἐνθα, δι' οὗ ἐν οἰ-
κείῳ τόπῳ ἀκριβέστερον ἐκτεθήσονται λόγοι, ψυχὴ καὶ
πνεῦμα διαστέλλονται ἀλλήλων, ὡς τὸ ἄλογον καὶ τὸ
λογικὸν τῆς ζωαγόνου δυνάμεως, ἐκεῖνο μὲν ἀποτε-
λοῦν τὴν κατωτέραν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, τοῦτο δὲ τὴν
ἀνωτέραν. Ὁμοίᾳ εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου «ψυ-
χικὸς» ἂν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «πνευματικὸς» πρὸς δήλωσιν
παντός, ὅ, τι ἀσθενές, ταπεινὸν ἄλογον, ἔχει ὁ ἀνθρώπος
κοινὸν μετὰ τῶν ζώων, ἀντιθέτως εἴτε πρὸς τὴν εὐγε-
στεράν αὐτοῦ φύσιν καὶ ἀποστολίην, εἴτε πρὸς τὸν ἡ-
νωθὲν φωτισμόν. Διὰ τοῦτο δὲ εὐρηται ἡ λέξις ἰσοδυνα-
μῶς τῇ «σαρκικὸς» (ἴδε τὴν λέξιν «σάρξ» § 3, 4), δυναμέ-

νη νὰ ἀποδοθῇ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβῶς διὰ
τῶν ζωῶν, ἄλογος, φυσικὸς. Οὕτω «σῶμα ψυχικόν» (1)
καὶ «σῶμα πνευματικόν» 1 Κορ. 15, 44. 46 (πρβλ. τὴν λ.
«σῶμα» § 3.). «ἄνθρωπος ψυχικὸς» 1 Κορ. 2, 14 (ἐνθα
μικρὸν κατωτέρω 3, 1 ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις ἐκφέρεται διὰ
τοῦ «σαρκικὸς»), «ψυχικὸς, πνεῦμα μὴ ἔχοντες» Ἰουδ. στχ.
19, «σοφία ψυχικὴ, δαιμονιώδης» Ἰακ. 3, 15.

β) τῆς σωματικῆς ζωῆς, Ματ. 6, 25. Μαρκ. 3, 4.
Λου. 6, 9. 12, 23. Πρ. 20, 24. 27, 10. 22. Ρωμ. 16, 4.
Φιλ. 2, 30. 1 Θεσ. 2, 8. Οὕτω δὲ καὶ ἐν ταῖς φράσεσι
«ζητεῖν τὴν ψυχὴν τινος» Ματ. 2, 20. Ρωμ. 11, 3. «ἀπαι-
τεῖν τὴν ψυχὴν τινος» Λου. 12, 20. ἀγαπᾶν τὴν ψυχ. «Ἄπ.
12, 11. μεριμνᾶν τῇ ψυχῇ Ματ. 6, 25. Λου. 12, 22. «πι-
θῆναι τὴν ψυχ.» Ἰω. 10, 11. 15. 17. 13, 37. 38. 15, 13.
1 Ἰω. 3, 16. «παραδιδόναι τὴν ψ.» Πρ. 15, 26. διδόναι
τὴν ψυχὴν λύτρον Ματ. 20, 28. Μαρκ. 10, 45.—Ἐνταῦθα,
εἰ καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἡμισυ, ἀνάγονται καὶ αἱ ἀντιθε-
τικαὶ ἐκεῖναι ρήσεις τοῦ Κυρίου, ἐν αἷς ὡς ἐν τισὶ γνώ-
μασι, ὑποτυποῦται ἡ ἀλήθεια, ὅτι ἡ μὲν πολλὴ εἰς τὴν
παροῦσαν ζωὴν προσκόλλησις συνεπάγεται τὴν ἀπό-
λειαν τῆς μελλούσης, ἡ δὲ χάρις τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ
γινουμένη ἀπάρησις ἐκείνης πορίζει τὴν ἀπόλαυσιν
ταύτης. Εἶνε δὲ αἱ ρήσεις αὗται «εὐρίσκειν» «σῶζειν», «ἀ-
πολλύναι» «ζημιοῦσθαι» «φιλεῖν» «μισεῖν τὴν ζωὴν αὐ-

(1) Ἐνθα καλῶς παρατηρεῖται ὑπὸ τινων, ὅτι ὁ Ἀπόστολος
ὑπὸ τῆς ἀμέσως ἐπιφερομένης μαρτυρίας τῆς Γενέσεως (2, 7) πι-
νηθὲς ἔγραψε ψυχικὸν ἀντὶ τοῦ σαρκικόν, ὡς ἐν στχ. 50
«σάρξ καὶ αἷμα.»

του». Ματ. 10, 39. 16, 25. 26. Μαρ. 8, 35-37. Λου. 9, 24. 17, 14, 26. 33. Ίω. 12, 25.

2) ἡ συνειδοχική, μάλλον καθ' ἑβραϊσμόν ἢ κατὰ τὴν καὶ πορὰ τοῖς θύροθεν ἀπαντιώσαν χρῆσιν, πρὸς δη-
λωσιν ὀλοκλήρου τοῦ ἐμψύχου ὄντος, γενικῶς 1 Κορ.
15, 45 (ἐκ τῆς Γεν. 2, 7), ἐπὶ ζώων Ἄπ. 16, 13. ἐπὶ ἀν-
θρώπων, «πᾶσα ψυχὴ» (κολ, νέφεσ=πᾶς Πρ. 3, 23. Ρωμ.
13, 1. καὶ πληθυντικῶς» ψυχαί, ἀντὶ τοῦ παρὰ τοῖς ἀρ-
χαλοῖς εὐχρηστοῦ σώματα, εἴτε ἐπὶ ἀπαριθμήσεως πληθύ-
ος τινὸς Πρ. 2, 41. 7, 14. 27, 37. 1 Περ. 3, 20 (συχνὰ
παρὰ τῆς Ο'), εἴτε ἐπὶ δοῦλων (Ἰσως, Θηλειῶν) Ἄπ. 18,
13 (Ἰβ. 27, 13. Πρβλ. τὴν λ. σώμα § 4.)

§ 2. Ἐν δὲ τῇ ὑψηλοτέρᾳ αὐτῆς ἐκδοχῇ σημαίνει
ἢ ἢ λέξις ὅτι καὶ ἡμεῖς κοινῶς ἐννοῦμεν δι' αὐτῆς, τοῦ-
τέστιν ἐκεῖνο τὸ συστατικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου ὁπερ
διάφορον ἔν τοῦ σώματος(1) πᾶστροικισμένον δὲ μετὰ
λόγου καὶ τῆς ἐκανότητος τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ νο-
εῖν(2), τοῦ διατίθεσθαι καλῶς ἢ κακῶς, εὐαρέστως ἢ
δυσαρέστως(3), τοῦ ἐπιθυμεῖν καὶ βούλεσθαι, δὲν συν-

(1) Ματ. 10, 28.

(2) Ίω. 10, 24. Πρ. 14, 22. 15, 24. Ἐβρ. 6, 19. 12, 3. 2.
Περ. 2, 14.

(3) ἐπερίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου Ματ. 26, 38. Μαρ. 14, 34.
«ἡ ψυχὴ μου τετάραιται» Ίω. 12, 27. μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν
Κ. καὶ ἡγάλασεν τὸ πνεῦμα μου», «τὴν ψυχὴν διελεύσεται ρομφαία
1, 46. Λου. 2, 35. ἀνάπαντα ταῖς ψυχαῖς εὐφρασκεῖν» Ματ. 21, 20

ἀποθνήσκει(4) τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου διάλυ-
σιν ὑφίσταται ὡς οὐσία αὐτοτελής καὶ ἑύλογος(5), κατὰ μὲν
τὰς θείας βουλὰς προωρισμένη εἰς τὴν αἰώνιον ἀκαιριότη-
τα, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ραθυμίαν καὶ ἀπειθειαν κα-
ταγτώσα εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Οὕτως «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀν-
θρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι» Λου. 9, 54. «ἐν τῇ ὑπο-
μονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν» 21, 19. «εἰς πε-
ριποίησιν ψυχῆς» Ἐβρ. 10, 39. «αὐτοὶ (οἱ ἠγοούμενοι) γὰρ
ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν» 13, 17. «σῶσαι τὰς
ψυχὰς» Ἰακ. 1, 21 καὶ «σώζειν ψυχὴν ἐκ θανάτου» (τοῦ
αἰώνου) 5, 20. «σωτηρία ψυχῶν» 1 Περ. 1, 9.» τὰς ψυχὰς

«ψυχὴ... ἀναπαύου... εὐφραίνου» Λου. 12, 19. «ψυχὴν δι' αἶαν δ.
νόμοις ἔργοις βασανίζειν» 2 Περ. 2, 2. «φόβος πάση ψυχῇ» Πρ. 2, 43.
ἐκάνησαν (=κακῶς διέθηκαν) τὰ ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀ-
δελφῶν» 14, 2? εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου (ἀνθρωποπαθῶς ἐπὶ Θεοῦ
ἐισημένον) Ματ. 12, 18. Ἐβρ. 10, 38.

(4) Ἄπ. 18, 14. ἐν ὄλῃ τῇ ψυχῇ ἢ εἰς ὄλης τῆς ψυχῆς =
πάση τῇ προθυμίᾳ Ματ. 22, 37. Μαρ. 12, 30. 33. Λου. 10, 27
(ἐκ Δευτέρ. 6, 5. Πρβλ. Ἐν. Ἄποκ. 5, 11. 10. ὄλη τῇ ψυχῇ φρον-
τίζειν τινός) ἐμᾶ = ψυχῇ ὁμοθυμαδόν, μετὰ γνώμη, ταῦτά
βουλόμενοι καὶ ταῦτὰ ὁποσπερ ἐθέμενοι, ὡσπερ μίαν ψυ-
χὴν καὶ μίαν ἐπιθυμίαν οἱ πολλοὶ ἔχοντες) Φιλ. 1, 27.
πρβλ. αὐτόθι 2, 2 σύμφυχοι. 2, 20 ἰσόφυχοι. Πρ. 4, 32, αὐτοῦ
πλήθους... ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.»

(5) Πρ. 2, 27. 31. Ἄπ. 6, 9. 20, 4.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ

(συνέχεια από σελ. 672.)

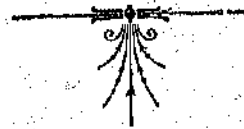
Δυστυχῶς ὁ ρεαλιστικὸς ὀρθολογισμὸς τοῦ ἡμετέρου θετικιστικοῦ αἰῶνος δὲν ἐπιτρέπει πλέον τὴν παραπομπὴν ἐν σοβαροῖς ἀρθροῖς εἰς θρησκευτικὰ φαινόμενα· περὶ αὐτῶν ἐλάχιστα γράφονται, νὰ γίνηται δὲ λόγος, θεωρεῖται σημεῖον στασιμότητος. Ἴδον διατὶ μέχρι τοῦδε μένουσιν ἄγνωστα καὶ ἀλυγματοῦδη τὰ συμβαίνοντα ἐν Ρωσσίᾳ, τὸ δὲ μέλλον τῆς χώρας παρουσιάζεται τόσον σκοτεινὸν καὶ ἀπελπιστικόν.

Καὶ ὁμοῦς ἐν τῇ πραγματικότητι ἢ κατάστασις δὲν ἔχει οὕτω, καὶ ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι τὸ ποτήριον τῆς Ρωσικῆς θλίψεως ἐξεκενώθη, ἡ θλίψις αὕτη εὐρίσκειται εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς χώρας ἤδη ὑποφάσκει ζωηρὰ ἢ ἤως τοῦ μεγάλου μέλλοντος αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς ταλαιπωρηθείσης χώρας διαλάμπει ἤδη ὁ ἅγιος τῆς πίστεως αὐτῆς σταυρός, δὲν θὰ παρέλθῃ δὲ πολὺς καιρὸς καὶ ὁ κόσμος θὰ γίνῃ μάρτυς τοῦ πῶς ἡ Ρωσσία θὰ σωθῇ διὰ τῆς λάμπσεως καὶ σπινθηροβολήσεως τοῦ σταυροῦ τούτου τῆς ζωῆς ἀγάπης καὶ καὶ τῆς ζωῆς πίστεως εἰς τὸν ζῶντα Θεόν.

Β. Πολιάνσκις.

ἡγνικότες» 22. «ἀπέχεσθαι σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται ἐκὰτὰ τῆς ψυχῆς» 2, 11. «ἐστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον (τὸν Χριστὸν) τῶν «ψυχῶν» στχ. 25. «εὐδοοῦταί σου ἡ ψυχὴ» 3 Ἰω. στχ. 2.— ἡδίστα δαπανήσω καὶ ἐκδικηθηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν 2, Κορ. 12. 15. «ἐπικαλοῦμαι μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν» 1, 13. θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου κτλ. Ρωμ. 2, 9.

(*Ἔπεται συνέχεια)

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗ

(Συνέχεια ἐκ σελίδος 704)

Ἡ ἀπαράμιλλος τῆς μονῆς τοποθεσία εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ τότε βασιλευσάντος Σουλτάν Μαχμούτ, περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται, ὅτι ἐπισκεφθεὶς ποτε ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἰδὼν ἐν τῷ νάρθηκι εἰκόνα, ἐν ἣ παριστάνοντο οἱ καλαζόμενοι, ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν, ὅτι μεταξὺ τούτων δὲν ἔβλεπε καὶ παπᾶδες· ἀπεκρίθη δέ τις αὐτῷ, ὅτι ὡς βαρύτεροι τῶν ἄλλων διὰ τὰς ἀμαρτίας, καταβαίνουσιν εἰς τὰ κάτω καὶ γίνονται ἀφανεῖς· οἱ δὲ ἐξακολουθῶν νὰ ἐξετάξῃ μετὰ περιεργείας καὶ τὰς λοιπὰς τῆς εἰκόνης παραστάσεις, ὅπου τιμωροῦνται ἰδιαιτέρως οἱ ὑπερήφανοι, οἱ ἀκόλαστοι, οἱ λαίμαργοι καὶ οἱ τοιοῦτοι, ἔφθασεν εἰς τοὺς ἀποστάτας «μετ' αὐτῶν, λοιπὸν, εἶπε, θὰ τιμωρηθῇ καὶ ὁ Κακομυχάλης», ἐννοῶν τὸν πρῶτον ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας Μιχαὴλ Σούτσον, τὸν ὁποῖον ὡς ἐπαναστατήσαντα τότε, αὐτῶ πως παρωνόμασαν οἱ τούρκοι. Ἐδωκε δὲ ἀναχωρῶν καὶ ἀριμόν τινὰ ὑπερπύρων πρὸς τινὰ τῶν ἱερέων, ἵνα μνημονεύῃ αὐτοῦ(43).

§ 2. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἡ Μονὴ ἡμῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἶχε νέας περιπετείας, περιελθοῦσα εἰς παραλυσίαν ὡς ἐκ τῆς μοχθηρίας τοῦ Παλαμναίου ἐκείνου καὶ μηδὲ μέχρι μνήμης ἀξίου ἀντάρτου. Τίς δὲ ὅμως ὁ Παλαμαῖος οὗτος ἀντάρτης ἀγνοοῦμεν. Τὸ πατριαρχικὸν γράμμα τὸ ἀναφέρον τοῦτο δὲν μᾶς δίδει περισσοτέρας ἐπεξηγή-

(43) Πανδώρα. Ἐνθα ἀνωτέρω. Α. Γούδα Βίβλ. Παράλληλοι Τόμ. 6 σελ. 167.

σεις. Τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς Μονῆς ἐπεδείνωσε καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1820 ἐπισυμβᾶσα πυρκαϊά.(44) μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Γ. Ἀφεντούλη καὶ ἡ ἐξαναγκαστικὴ πληρωμὴ ὑπ' αὐτῆς 20,000 γροσίων εἰς τὸν Βασιλικὸν Ζαρχανᾶ(45).

Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον, καθ' ἣν ἡ Μονὴ ἐκιδύνευσε νὰ ἀπολεσθῆ Σωτὴρ Αὐτῆς παρουσιάσθη ὁ Πατριάρχης Χρυσάνθος πληρώσας τὰ χρεὴ αὐτῆς διὰ τῆς ἐξαγορᾶς αὐτῆς. Τὸ ἔγγραφον τὸ συνταχθὲν τότε μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Κοινοῦ δημοσιεύομεν ὡς ἔχον μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Μονῆς(46).

(44) Ὁ Ἀλέξανδρος Τιμόνης ἐν τῷ βιβλίῳ του Nouvelles promenades dans le Bosphore ἐκδοθὲν κατὰ τὸ 1844 λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς πυρκαϊᾶς « Η πυρκαϊά, ἣτις ἐξερχομένη ἐν αὐτῇ πρὸ εἴκοσι καὶ ἐνὸς ἔτους κατεβρόχθισε τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς. Τὸ ὑπολειπθὲν διέφυγε τὴν μάστιγαν τῶν φλογῶν διὰ νὰ γίνῃ θλιβερὸν θέμα τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ».

(45) Τὸ χρέος τοῦ Ἀφεντούλη ἀνήρχετο εἰς 106372, ἐξ αὐτῶν 16000 συναρθεῖσαι ἐπληρώθησαν εἰς τὸν Βασιλικὸν Ζαρχανᾶ (=Βασίλ. Θεσαυροφυλάκιον) αἱ δὲ 180000 ἐγένοντο χαβαλὲ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον· ἐκ τῶν χρεῶν τούτων ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἔλαβε δι' ὁμολογιῶν χρεὴ 2000 καὶ ὁ ἠγούμενος Αὐτῆς Δαμασκηνὸς 1872 (Κώδιξ Πατρ. ΧΛΗ (638) σελ. 50 καὶ ΧΜ (640) σελ. 85).

(46) Κώδιξ 14 σελ. 75-76.

Ἴδιον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου

« Αἱ κατὰ καιροῦς διαιτήσεις, καὶ ὅσα συνθήκαις, καὶ ὁροις ἐμπεριελήφθη, καὶ μόνον ἀγράφαις, καὶ φιλοῖς λόγοις, εἰς ἀεὶ χρομένους συμφωνηθῆναι, μὴ τὴν διὰ γραμμάτων σύστασιν προσλαβόντα, τάχιστ' ἂν ἀπερρῆ τῆς μνήμης, καὶ διόλωλεν ἤτις γὰρ τοῦ χρόνου μεσολαβοῦσα παρῶτασις, λήθην ἐπιφέρειν οἶδε τοῖς γενομένοις, καὶ ἡ τῶν προσώπων καὶ περιστάσεων καλίντροπος ἐξαλλοίωσις, καὶ μεταβολὴ ζημίαν ἐπάγει πολλάκις· ὅθεν ἀνάγκη γράμμασιν ἀσφαλίζεσθαι, καὶ κυροῦσθαι ἐκάστου τὰ δίκαια, ὃν τρόπον εὐγνωμόνως τοῦτ' αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τῶν ἐξῆς δικαίων τοῦ ἤδη εὐκλεῶς τὸν Οἰκουμηνικὸν θρόνον, διέποντος Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Αὐθέντου καὶ Δεσπότη, τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Χρυσάνθου. Τὸ γὰρ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη ἐκ παλαιῶν ἡδὴ ἐτῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐπὶ τὰ δεξιὰ, τῷ ἐντεῦθεν ἐκεῖ καταπλέοντι λόφου, ἰδρυμένον μονίδιον, τὸ ἐπ' ὀνόματι κλειζόμενον τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος διαφόροις περιπεσὸν μετοβολαῖς, καὶ ὑπὸ διαφόρων προσώπων διοίκησιν περιελθὸν, διαφόρους ὑπέστη καὶ τὰς ζημίας καὶ ἀτυχίας. Κτήμασι γὰρ καὶ ἀφιερώμασι κτηνοῖς καὶ ἀκινήτοις συνεκροτεῖτο, καὶ οὐ μόνον χρέους ἀνώτερον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὔξησιν τῶν προσόντων αὐτῷ ἱκανὸν ἦν· ἡ δὲ συνεχῆς καλίντροπος διαλλαγή καὶ παρείσρησις, νῦν μὲν τῶν κέρδους ἀφορμῆν τιθεμένων τὰ ἱερὰ, καὶ ὡς ἔρμαιον αὐτὰ ἠγούμενων, νῦν δὲ τῶν φιλαδικῶ πάνθει, καὶ ἰδιορρυθμῆς κερρατημένων, ὅσα μὲν

αὐτῷ λόγου ἄξια καὶ ἱκανὰ ἐπὶ χορηγία ἐτησίων προσό-
δων γενναίων, τούτων ἃ μὲν ἀφείλετο, ἃ δὲ ἀντικατηλ-
λάξατο καὶ μετέβαλε, μήτε ἀνάγκης τινὸς προκειμένης,
μήτε ὀφελείας ἐκ τῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ μεταβολῆς
γινομένης. Ὅσα δὲ κινήτᾳ, καὶ πρὸς εὐπρέπειαν ἡκονία
ταῦτα πάντα σχεδὸν ἱεροσύλων χειρῶν κατέστησαν διαρ-
πάγματα. Ἐσχίτως δὲ κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος, ἡ
πάσας ἀπολιποῦσα κατόπιν μοχθηρία τοῦ Παλαμναί-
ου ἐκείνου, καὶ μηδὲ μέχρι μνήμης ἀξίου ἀντάρτου
ἐπιτεθεῖσα, παρέλυσε διόλου τὰ τῆς σφρομένης αὐτοῦ
καταστάσεως, ὅτε καὶ τὸ κάλλιστον τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ
μέρος, πυρὸς ἐγένετο παρανάλωμα. οὐχ ἦττον καὶ μετὰ
τὴν ἐξελίαν ἐκείνου συνέβαινεν ἀνωμάλως φέρεσθαι,
καὶ μηδεμίαν σώσειν τάξιν, καὶ χαρακτηρεῖα ἱερῶ κατα-
γωγίῳ ἐμπίπτοντα, καὶ ἐντέθεν καὶ οὐδεμίαν ὕφαισι τοῦ
πρὸ χρόνων αὐτῷ ἐπιτεθέντος χρέους, ἀλλ' ὅσον καὶ μέ-
χρι τοῦ νῦν δῆλον καὶ ἀναντίρρητον, καὶ μετὰ τὴν δῆ-
μυσιν τῆς περιουσίας τοῦ μ. Γ. ἀφεντούλη περιελθὼν
κατ' εὐθείαν εἰς τὸν δαψιλῆ βασιλικὸν Ζαρχανὲν καὶ
ἤδη ἀνεκδότῳ ἀπαιτούμενον βίβλιν προάγεται εἰς εἴκοσι χι-
λιάδας γρόσια. Ταῦτα τοίνυν καθερῶντες ἡμεῖς τε, ἡ ἐν-
δημοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερὰ ἀδελφότης, ὅτε ἐν-
αγῆς κλήρος, οἱ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ κοινοῦ τῆς τοῦ Χρι-
στοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ χειρὸς ἔχοντες, καὶ σύμπαν-
τες οἱ λοιποὶ, οἷς λόγος καὶ μέριμνα καὶ ζήλος κατὰ χρέ-
ος ἐνεστακται χριστιανικῶν, καὶ περιαλαγῆς μὲν ὄντες ἐπὶ
τῇ οὕτως ἐλεεινῶς ὑπορρεούσῃ, καὶ εἰς φθορὰν ἐκβιαζο-
μένην τε καὶ χωροῦσῃ καταστάσει τοῦ ἱεροῦ μονιδρίου, μὴ
ἔχοντες δὲ τῇ προαιρέσει τὴν δύναμιν σύνδρομον διὰ τὰς

γνωστὰς τῶν καιρικῶν πραγμάτων τραχύτητας καὶ περι-
πετείας, μηδὲ πόρου τινὸς ποθεν ὑποφαινόμενος ἀπεί-
δομεν τελευταῖον πρὸς τὸν Παναγιώτατον καὶ σεβασμι-
ώτατον ἡμῶν αὐθέντην, καὶ δεσπότην, τὸν Οἰκουμενι-
κὸν Πατριάρχην κύριον κύριον Χρῦσανθον, ἐμελλε γὰρ
καὶ τοῦτο ὑπὸ τῆς διεξαγαγούσης πανσόφως τὰ ἡμέτερα
φιλαγάθου Προνοίας ἀποταμειυθὲν, τῆς ἀναγκαίας τυ-
χεῖν θεραπείας, ἤδη νῦν ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, καὶ ἀρμοδίῳ
ἐπὶ τῆς αὐτοῦ σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, ἀσύγκριτον
καὶ ἀπαραβλήτον διατρέφοντος ζήλον περὶ τὰ θεὰ σκη-
νώματα, ὑπέρμαχον δὲ ἐν ἡδὲ μεγαλοπρεπεῖ καὶ γενναίῳ
προβαλλομένου τὴν προστασίαν περὶ πάντα τὰ πρὸς κοι-
νὴν ὀφέλιαν τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶντα σπουδάσματα,
καὶ ἐξαιρέτῳ κηδεμονίᾳ, παντοίας ἐξιοῦντα περιβάλ-
ψεως τὰ ἐν τοῖς προλαβοῦσι καιροῖς, εὐδαίᾳ προμηθει-
ας ἀναλόγου, καὶ ἐπισκέψεως κακωθέντα, καὶ τῆς οἰ-
κείας ἐκστάντα δυνάμεως, καὶ δὴ προελθόντες ὁμοθυ-
μαδὸν τῇ αὐτοῦ σεβασμιωτάτῃ Παναγιότητι, καὶ τὴν οὕ-
τως ἀθλῶς ἔχουσαν καὶ εἰς ἐρήμωσιν παντελεῖ ρύθην
φερομένην κατάστασιν τοῦ ἱεροῦ μονιδρίου καὶ τῶν κατ'
αὐτὸ ἀναπτύξαντες, καὶ μόνης τῆς γενναίας αὐτοῦ καὶ
εὐεργετικῆς χειρὸς καὶ φιλοτιμίου ἀντιλήψεως ἔργον τὴν
διάσωσιν καὶ ἀνάκλησιν ἀποδεξάντες κοινὴν δεητικὴν
αἴτησιν, καὶ σύμφωνον μετ' ἐπιμονῆς παρακλήσιν προ-
σηνέγκαμεν, ὅπως καταβαλὼν ἐξ ἰδίων αὐτοῦ τὰς εἰρη-
μένας εἴκοσι χιλιάδας γρόσια τὰς ἀποδοθησομένας πρὸς
τὸν δαψιλῆ Ζαρχανὲν διὰ τὴν ἐπιφερομένην, ὅσ' ὥρας
βίαν, γένηται ἐγκρατής, καὶ μετὰ πάσης πληρεξουσιό-
τητος κύριος τοῦ μονιδρίου τούτου καὶ πάντων τῶν συγ-

κροτούντων αὐτῷ κτημάτων τε καὶ πραγμάτων, καὶ δι-
 οικῆ νῦν τε καὶ μετέπειτα, ὡς ἀρεστὸν τῇ θειοτάτῃ Πα-
 ναγιότητι, μηδεμιᾶς ἑτέρας ἐπιμιξίας, καὶ δυνάμεως ἐξου-
 σιαστικῆς ἕνεκα λόγου ψιλοῦ ἐν οὐδενὶ καιρῷ χώραν ἐχού-
 σης, ἢ λαβεῖν δυνάμενης τὸ σύνολον. Θεωρεῖται δε κατὰ
 πράσιν τελείαν, τὰ τῆς διατιμήσεως μόνον τῆς σταυροπη-
 γιακῆς κλήσεως σωζομένης ὑπ' αὐτῷ, καὶ τοῦ Πατριαρχι-
 κοῦ ὀνόματος διαμνημονευομένου. Καὶ δὴ τὸ κοινὸν ἡ-
 μῶν τοῦτο δεητικὸν πρόβλημα, ὡς ὕλην αὐτῷ πρόσφορον
 φιλοκαλίας εὐμενῶς προσηκαμένη ἢ αὐτοῦ Σεβασμιωτά-
 τη Παναγιότης, καὶ συγκατατεθείσα ἐπιεικῶς, κατεμέτρη-
 σεν ἐπὶ λεπτοῦ εἰς χεῖρας τῶν τιμιωτάτων τοῦ Κοινοῦ
 ἐπιτρόπων τὰ τῆς διατιμήσεως εἰρημένα εἴκοσι χιλιάδων
 γρόσια ἔξαγοράσασα τὸ διαληφθὲν ἱερὸν μονῆριον ὀλο-
 τελῶς, καὶ ἀπεδόθη ἢ τῆς διατιμήσεως αὕτη ποσότης διὰ
 τῶν τιμιωτάτων ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ εἰς τὸν δαψιλῆ
 Ζαρχανὲν, καὶ ἐπομένως ἀπήλλακται τὸ κοινὸν τῆς Ἐκ-
 κλησίας τοῦ βάρους, ὅπερ ἀνεδέξατο διὰ κοινῆς ἐνοφρα-
 γίστου ὁμολογίας, καθὰ τοῖς πᾶσιν γνωστὸν. Ὅτι μὲν
 οὖν ἡ θειοτάτη αὐτοῦ Παναγιότης οὐπωδῶς τὰ συν-
 τείνοντα τῷ μονιδρίῳ διαπράξεται, καὶ μέρος ἔξαιρέτου
 φροντίδος ποιήσεται εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τὴν εὐστά-
 θειαν αὐτοῦ, καὶ ἑπανάκλησιν τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος
 εἰς δόξαν Θεοῦ, οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος, καὶ οὐδεὶς τῶν εὐ-
 φρονούντων, καὶ ἐν πείρᾳ γενομένων τῆς φιλοτίμου αὐ-
 τοῦ προαιρέσεως περὶ τούτου ἀμφισβητήσεται. Κατασφα-
 λίζοντες δὲ κοινῶς σύμπαντες τὴν γνησίαν κυριότητα τῆς
 αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, καὶ πᾶσαν ἐνδεχο-
 μένην ἀπορραπίζοντες ἑνώτασιν, καὶ ἐνόχλησιν καὶ ζημίαν

ἐπὶ τοῖς νομίμοις δικαίοις αὐτοῦ, ἐμπεδοῦμεν, καὶ διαβε-
 βαιούμεθα, καὶ συνομολογοῦμεν καὶ συναποφασίζόμεθα
 συνοδικῶς τε καὶ γενικῶς, ἵνα τὸ εἰρημένον Ἱερὸν καὶ
 Σεβάσιμον Μοναστήριον τὸ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ κείμενον
 καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωαρχικῆς Τριάδος κλειζόμενον μετὰ
 πάντων τῶν αὐτόθι, καὶ ἀλλαχοῦ τε κειμένων κτημάτων
 αὐτοῦ καὶ πραγμάτων, κινήτων καὶ ἀκινήτων, οἰκοδομῶν,
 τόπων τε καὶ γαιῶν, ἀμπελώνων, κήπων, ἀγρῶν, βουνῶν,
 μετοχιῶν, ἐργαστηρίων, καὶ ἄλλων παντοδαπῶν, ἐντὸς
 αὐτοῦ, καὶ ἐκτὸς σωζομένων, ὑπάρχη ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ
 εἰς ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὑπὸ τὴν ἐλευθέρην διακατοχήν
 καὶ κυριότητα τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος
 ὧν μετὰ πάντων αὐτῶν ἀγορασθὲν, ἐπὶ τῇ καταμετρή-
 σει τῆς ἀποφανθείσης καὶ προσδιορισθείσης διατιμήσε-
 ως τῶν εἴκοσι χιλιάδων γροσίων, καὶ λέγεται, καὶ παρὰ
 πάντων γινώσκειται, ἴδιον τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Πα-
 ναγιότητος, κτήμα ἀναφαίρετον, καὶ ἀναπόσπαστον, ἐπι-
 ρημιζόμενον τῷ κῶ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ κατ' ἐπωνυμίαν
 τῷ Πατριαρχικῷ, ὅσον πρὸς δήλωσιν τῆς σταυροπηγια-
 κῆς χάριτος, μηδεμιᾶς ἑτέρας πρὸς αὐτὸ σχέσεως, καὶ
 ἀναφορᾶς καὶ δυνάμεως κυριαρχικῆς, καὶ Πατριαρχικῆς
 ἐπεκτεινομένης, εἰ μὴ μόνου τοῦ μνημοσύνου τοῦ κατὰ
 καιρὸν διέποντος τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἐχῆ δὲ
 ἐν πάσῃ πληρεξουσιότητι ἢ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Πανα-
 γιότης διευθύνειν τὰ ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ πράγματα,
 κρίνειν καὶ ἀνακρίνειν ἐλευθέρως, ἐνοικίους τε ἐκδιδοῦναι,
 καὶ ἐμφυτεύσει, καὶ πάκτοις καὶ ἐναλλαγαῖς ἐπ' ὠφε-
 λείᾳ, καὶ διοικεῖν ὡς αὐτῷ ἀρεστὸν, καὶ γνωρίζειν αὐτῷ
 τε καὶ κατ' αὐτὸ κτήματα παντὸς παλαμοῦ καὶ νέου χρῆ-

ους μέχρι τῆς σήμερον, ἐλεύθερα, καὶ ἀπηλλαγμένα, μηδενὸς ἐπιμυγνυομένου ταῖς διατιθήσεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐν αὐτῷ γιγνομέναις παρὰ τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος συμφωνίαις τε καὶ συνθήκαις διορίζειν καὶ ἡγουμένους ἐν αὐτῷ καὶ οἰκονόμους ἐπὶ τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ, καὶ πάσας τὰ προσόδους καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀποφερόμενον κατὰ καιροῦς, καὶ παραλαμβάνειν δεσποτικῶς τοὺς λογαριασμοὺς αὐτοῦ καὶ ὀροθετεῖν τὰ δοκοῦντα, καὶ πάντα τὰ δι' εὐπρέπειαν τείνοντα τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ ναοῦ, μηδένα ἔχων τὸν ἀντιλέγοντα καὶ ἐναντιούμενον ἐν οὐδενί καιρῷ, καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ καὶ περιστάσει. Καίτοι οἱ μηδεμιᾶς ὑπονοουμένης ἐξαλλοιώσεως, ἢ ἐνοχλήσεως κακοβούλου, ἐπὶ τοῖς αὐτῷ διευθετηθεῖσι, καὶ ὀρισθεῖσιν ἄριστα, καὶ κατὰ θεοφιλή σκοπὸν, ὅπως μέντοι πρὸς ἀσφάλειαν μεῖζονα καὶ τελειωτέραν τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, συγγυπισχνούμεθα κοινῶς καὶ ὁμοφώνως, ὡς ἂν ποτε (ἄπερ τοῦ λόγου) ἢ παρὰ τινος τῶν διαδόχων Πατριαρχῶν, ἢ παρὰ τινος τῶν ἐκ τοῦ ἁρχιερατικοῦ καταλόγου, τοῦ συστήματος τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ, καὶ κοσμικῶν ἄλλων προσώπων ἀναφανῆ κατὰ καινοτομίαν, καὶ ἰδιορρυθμίαν παρεκτροπὴ τις τῶν οὕτω πραχθέντων, καὶ ἀθέτησις τῶν κατὰ κοινὴν ἡμῶν αἰτησιν καὶ εὐχάριστον θέλησιν γενομένων, ἢ ἐνόχλησις καὶ ἐπήρητα τῷ δικαιώματι τῆς κατὰ πρᾶσιν καὶ ἀγορὰν τελείας κυριότητος καὶ δεσποτείας, ἢ δυσαρέσκεια καὶ γογγυσμὸς ἢ βλάβη τις καὶ ζημία μέχρι τοῦ λεπτοῦ τῆ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότητι, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένοις ἐπιστάταις, καὶ ἐπιτρόποις, καὶ διοικηταῖς ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς, ἔχομεν προῖστασθαι πάντες ἡμεῖς

γενικῶς, καὶ διὰ κοινῆς φεραλλήλου ἐνώσεως διαλύειν τὴν λανθάνουσαν ἢ φανεράν ἐπιζήμιον ἐπίθεσιν καὶ τελευταῖον ὑπόχρεων ποιεῖν τὸ Κοινὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς συμβάσεως ζημίας καὶ τὴν αὐτοῦ Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα, κατὰ πάντα τρόπον ἀξίμιον ἀποκαθιστᾶν ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ χρέους ἀναφανησομένου (εἰ τύχοι) εἴτε ἐν ὁμολογίαις τῶν χρηματισάντων ἡγουμένων, εἴτε ἐν γράμμασιν ἐνοσηραγίστοις μοναστηριακοῖς, εἴτε χωρὶς ὁμολογιῶν καὶ ἐγγράφων τοιούτων, ἀνωτέρα ἔσται τῆς ἀπαιτήσεως τούτου, πολλοῦ ἢ ὀλίγου καὶ ἀκαταζήτητος ἢ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης, ὡς ἐξοφλήσασα μετὰ τοῦ Κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, διὰ τῆς τῶν εἴκοσι χιλιάδων γροσίων καταμετρήσεως, καὶ γενομένης περὶ πάντων. Ἰερὰ θεῖα ἰσχύϊ ἀμήμενι δαβαδὰν βε καθῆρξεί μονταλαπατῶν τουρκικώτερον εἰπεῖν. Τὸ δὲ ἀναφανησομένον τυχὸν ἐκεῖνο χρέος ἔχη γνωρίζεσθαι εἰς βᾶρος τοῦ κοινοῦ, καὶ διόλου ἀμέριμνος καὶ ἀνενόχλητος περὶ τούτου ἢ θειοτάτη αὐτοῦ Παναγιότης, καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ διοριζόμενοι κατὰ καιρὸν ἡγούμενός τε καὶ ἐπίτροπος.

Ἀποδέχεσθαι δὲ προσέτι συγγυπισχνούμεθα, καὶ συνιστᾶν καὶ κρατύνειν, ὅσα ἂν ἐπὶ ζωῆς αὐτοῦ διατάξῃ ἢ Σεβασμιωτάτη Αὐτοῦ Παναγιότης, περὶ τοῦ μονιδοῦ καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, γενέσθαι μετὰ τὴν πρὸς Κύριον αὐτοῦ ἐκδημίαν, ἵν' ἔχωσι τὸ κύρος, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμετάστροφον μέχρι κεραίας καὶ ἀπαραιοῦτον, εἴτε ἐν γράμμασι διατακτικαῖς, εἴτε ἐν διαθήκῃ αὐθαιρέτῳ ὀρισθεῖσιν καὶ ἀποφανθῶσι τῷ νομίμῳ λόγῳ τῆς ἐν πληρεξουσιότητι κυριότητος. Τῦτα ἀλληλεγγύως ὑπισχνούμεθα, τὸ κατὰ πάντα

ασφαλές, και άνύποπτον τῇ αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι παρεχόμενοι, και ἐξαρτώμενοι θεόθεν ὑγίαν ἀκραν, και στερέωσιν ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ αὐτοῦ θρόνου ἀστεμφῆ, και ἀδιακλόνητον μέχρις ἐσμάτων ἐπιμηκίστου ζωῆς πρὸς εὐτυχίαν και αἰσίαν ἐκβασιν, τῶν θεοφιλῶν, και ἀξιαγαστων προθέσεων περὶ τοῦ μονιδρίου αὐτοῦ, και περὶ πάντων τῶν λοιπῶν, τῶν ἰδία τε και κοινῇ συντεινόντων τῇ κοινῇ ἡμῶν μητρὶ, και εὐεργέτιδι ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ὅς δ' ἂν και ὁποῖος ἐξ ὁμῶν ἢ ἄλλων μεθ' ἡμᾶς ἐτέρως πως διανοηθῇ περὶ τῶν οὕτω συντεθειμένων, και συμπεφωνημένων και τάναντία βουλήσῃται, και ἀνατρέψαι βουλήθῃ, ἢ παρρησιά, ἢ ἐξ ἀφανοῦς, ἢ τῷ καιρῷ συναρπαγίς, ἢ πράγμασι συνδιατεθῆς ἀντιξόοις, και ζημίας ἀξίος γένηται, και ἐνοχλήσεως σμικροτάτης τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτῃ Παναγιότητι, ὁ τοιοῦτος ὡς ἀλαζών, και ἰδιόρρυθμος, και δόλιος και παλμβουλος, μὴ ἀνέγκλητος γένοιτο τῷ Θεῷ, ἐχέτω δὲ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ παρὰ πάντα τὸν βίον τὴν ἀράν τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότης, και πάσας τὰς οὐρανίους και ἀσώματους δυνάμεις πολεμίους αὐτῷ, και τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἀνεξάλειπτον και προκοπὴν μηδέποτε ἴδοι. Διὸ εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξιν, και διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν, ἐγένετο και τὸ παρὸν ἡμῶν συνοδικόν, και κοινὸν ἀποδεικτικὸν και κυρωτικὸν γράμμα, κατασφραλισθὲν ταῖς τε ἀρχιερατικαῖς ὑπογραφαῖς, τῇ τετραμερεῖ συνοδικῇ σφραγίδι τοῦ κοινοῦ, και ταῖς ἀπαξαπάντων ὑπογραφαῖς βεβαιωθὲν, κἂν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἐκκλησίας καταστρωθὲν, ἐδόθη τῇ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτῃ Παναγιότητι. (ἔπονται αἱ ὑπογραφαί)

ἄνωκ' Μαρτίου 18

Και ἐσώθη μὲν τότε ἡ Μονὴ ἐκ τῆς ἀπεμπολήσεως ἀλλ' ὁ πατριάρχης Χρῦσανθος δὲν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν ὡς ἐσκόπει διατὶ ἄρα γε ; τὸν λόγον μᾶς τὸν δίδει ἕτερον ἔγγραφον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνταχθὲν. « Ἐπειδὴ, λέγει, τὰ τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος, και καταβολῆς τῆς εἰρημένης ποσότητος ἐπράχθησαν μὲν διὰ τὴν βελτίωσιν και εὐστάθειαν αὐτοῦ οὐχ' ἦτον δὲ και διὰ τὴν ἐν καιρῷ θεοφιλεῖν ἡσυχίαν τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, καθορᾶται δὲ τὸναντίον ἀνήσυχον ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐναγχος ἐδείχθη και ὡς πλησίον τῆς χώρας κείμενον φωναῖς χωρικαῖς και ταραχαῖς συνεχέσιν ὑποκειμενον, τούτων ἕνεκα ταῦτα πάντα καθορᾶσα ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης ἐναντία ὄντα οὐπερ προεἰλετο ἡσυχίου και ἀταράχου βίου, και διανοησαμένην ἐμφρόνως τὸ συμφέρον τῆς ἡσυχίας προῦβαλε πάσῃ τῇ περὶ ἡμᾶς ἐνδημούσῃ ἀδελφότητι τῇ τε ἐντίμῳ ἐπιτροπῇ τοῦ Κοινοῦ και τῆς Ἐκκλησίας και πᾶσι τοῖς λόγου ἀξίοις ἐκ τοῦ ἡμετέρου Γένους κλίνασα συμφέρον αὐτῇ κατ' οἰκείαν βούλησιν, ἵνα ἀντικαταλλάξῃται τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς τὸ ἐν τῇ Πριγκήπῳ τῆς θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ . . . ὡς ἡσυχαστικώτερον και ἀγαπαιτικώτερον και ἀπρῳκισμένον τῆς χώρας και ταραχῆς και συγχύσεως ἀπηλλαγμένον ». (47)

§ 3.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1826 Νοεμβρίου κ'. παρουσιά-

(47) Κώδιξ Πατριαρχ. Χρ. (640) σελ. 184

σθη ὁ Διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ Σαμουὴλ θέλων νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγουμενίαν τῆς Μονῆς, ἐγένετο μάλιστα καὶ τὸ σχετικὸν ἡγουμενικὸν γράμμα δι' οὗ ὑπίσχεντο νὰ πληρώσῃ διὰ μίαν πενταετίαν 15 χιλιάδας γροσίων, (48) ἀλλ' ὁ Σαμουὴλ μετέγνω ἀμέσως, ἀντ' αὐτοῦ δὲ τὴν ἡγουμενίαν ἀνέλαβεν ὁ ἱερομόναχος Ἰάκωβος ὁ ἐξ Ἄνδρου ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, ὡς δεικνύται ἐκ τοῦ ἡγουμενικοῦ αὐτοῦ γράμματος.

Ἄγαθὸ ἄγγελος . . . 49)

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἀποδεικτικοῦ γράμματος γίνεται δῆλον ὅ ὡς ἐπειδήσοιότατος ἐν ἱερομόναχοις κύριος Ἰάκωβος παραστάς ἐνώπιον ἡμῶν ἐξητήσατο αὐθαιρέτως τὸ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ κείμενον ἱερὸν καὶ σεβασμιον ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος, δοθῆναι τῇ αὐτοῦ ὁσιότητι ἐπὶ πενταετίαν παρέχων ἕνα καὶ τούτου εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας δεκαπέντε χιλιάδες γροσία, ἢ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων συναδελφῶν ἐπικρίνασα συνοδικῶς καὶ διασκεψαμένη ἀπεδέξατο τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοῦ Ὀσιότητος, ἐλπίδας χρηστὰς λαβοῦσα περὶ τῆς ἐπιωφελοῦς διοικήσεως καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσεως τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου, προσδοκωμένης ἐκ τῆς ἰκανότητος καὶ

(48) Ἐνθα ἀναγέρω σελ. 209.

(49) Κώδις γμ. 214

τοῦ ζήλου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐμπειρίας εἰς διοίκησιν μοναστηριακὴν. Καὶ δὴ παρεδόθησαν αὐτῷ διὰ καθαροῦ καταστίχου πάντα τὰ ἐν τῷ Ἱερῷ Μοναστηρίῳ διαφόρου εἶδους πραγμάτων τε καὶ κτήματα καὶ ἀφιερῶματα, κατεμετρήθησαν δὲ πρὸς τὸ κοινὸν καὶ τὰ ἄσπρα τῆς συμφωνηθείσης ποσότητος τῶν δεκαπέντε χιλιάδων γροσίων, τὰ μὲν ἡμίση ἀμέσως ἤδη ἐκ τοῦ παραυτίκα, τὰ δὲ λοιπὰ ὑπέσχετο ἡ Ὀσιότης αὐτοῦ ἀποδοῦναι καὶ κατεμετρησάμεθα ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι ἑνὸς χρόνου, ὥστε ἔχειν ἐξωφλημένην ἅπασαν τὴν ποσότητα ἐντὸς τοῦ ἑνὸς χρόνου. Καὶ οὕτω διαορισάμεθα καὶ ἀποκατεστήσαμεν κανονικῶς τὴν αὐτοῦ Ὀσιότητα ἡγούμενον τοῦ εἰρημένου Ἱεροῦ μοναστηρίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ κτημάτων καὶ πραγμάτων αὐτοῦ κινήτων τε καὶ ἀκινήτων διὰ χρόνους πέντε ἀπὸ τῆς σήμερον διὰ καὶ γράφοντες ἀποφάσει συνοδικῇ μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ διαληφθεὶς Ὀσιώτατος κύριος Ἰάκωβος ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ γνωρίζηται κανονικῶς ἡγούμενος τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ ἐν Χάλκῃ ἡμετέρου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ ἔχῃ τὴν διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ, καὶ τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερῶμάτων αὐτοῦ, κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, ἀγρῶν δηλαδή, ἀμπελώνων, ἐλαιώνων καὶ ἄλλων, καρπούμενος αὐτὰ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν διαστήματι χρόνων πέντε, καὶ νεμόμενος τὰς προσόδους καὶ ἐπικαρπίας αὐτοῦ, καὶ πᾶν ἄλλο κύριον καὶ τυχερὸν ἐσόδημα, μετὰ τὴν ἐξ ἰδίων καταβολὴν τῶν εἰς καλλιέργειαν καὶ ἐπισκευὴν καὶ περιποίησιν ἀπαιτουμένων ἐξόδων καὶ ἄλλων

συνήθων δαπανημάτων, μηδὲως περὶ αὐτῶν ὑποχρεο-
 μένου τοῦ Κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ὀφείλει δὲ ἀνυστά-
 κτως ἐπαγοῦπνεῖν καὶ διατηρεῖν ἀπαρχάρακτα μέχρι
 κεφαλῆς τὰ ἐπιμερορηγμένα τῷ Ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ
 σταυροπηγιακὰ προνόμια, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν
 ἐν αὐτῷ τάξιν τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν, καὶ τὴν εὐπρέ-
 πειαν τοῦ Ἱεροῦ ναοῦ, καὶ τὴν σεμνότητα τῶν ὑπ' αὐτὸν
 διατελούντων Ἱερωμένων καὶ ἄλλων ὑπουργῶν, ἀναγγέ-
 λειν τε πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλη-
 σίαν πᾶν εἴτι φανῆ χρῆζον προστάσις καὶ ὑπερασπίσεως
 ἐκκλησιαστικῆς, φροντίζειν δὲ καὶ ἐπιμελεῖσθαι περὶ τῆς
 ἀσφαλείας τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἵνα μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐξέ-
 τηλον γένηται καὶ ἔργον ἔχειν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσειν
 τῶν κτημάτων αὐτοῦ κατὰ τὸν πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰ-
 κονόμον· πρὸ πάντων δὲ ὀφείλει ἔχειν ἐλεύθερον παν-
 τὸς χρέους τὸ Ἱερὸν μοναστήριον, καθὼς αὐτὸ παρέλα-
 βεν ἤδη καὶ εἴτε ἐν τῷ μεταξὺ θανάτου μεσολαβήσαντος,
 ἀναφανῆ χρέος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ
 ἐπιφορτισθέν, ἔχει λογίζεσθαι ἴδιον αὐτοῦ, καὶ ἐξοφλεῖ-
 σθαι ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, μηδὲως γνωριζούσης τῆς
 Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κοινοῦ χρέους τοιοῦτο πολὺ, ἢ
 ὀλίγον. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐκκλη-
 σιαστικὸν ἀποκαταστατικὸν γράμμα ἐνημανθὲν τῇ τοῦ
 κώδικος τοῦ Κοινοῦ σφραγίδι καὶ ἐδόθη τῷ ρηθέντι
 Ὀσιοτάτῳ ἡγουμένῳ κυρῷ Ἰακώβῳ.

Ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ, Ἰνδικτιώνος ΙΕ αωκς'.

Ὁ Ἐφέσου Μακάριος

Ὁ Ἡρακλείας Ἰγνάτιος

Ὁ Χαλκηδόνος Ζαχαρίας

Ὁ Δέρκων Νικηφόρος

Ὁ Διδυμοτείχου Καλλίνικος Ὁ Νέων Πατρῶν Δασίθεος
 Ὁ Νικομηδείας Πανάρετος Ὁ Ἰωαννίνων Βενέδικτος

§ 4.

Ἐν τούτοις δὲν παρήλθε τριετία καὶ λόγῳ μὲν ὅτι
 ὁ ἡγούμενος Ἰάκωβος δὲν ἐξεπλήρωσε τοὺς ὅρους τοῦ
 Συμβολαίου κυρίως ὅμως διότι παρουσιάσθη ἄλλος ἐρα-
 στής τῶν καλλονῶν καὶ πλεονεκτημάτων τῆς Μονῆς ἰσχυ-
 ρότερος αὐτός, ὁ Ἄρχων Χάτμανος Στέφανος Βογορίδης
 ἠκυρώθη ἢ προτέρα συμφωνία καὶ παρεδόθη ἡ Μονὴ εἰς
 τὸν Ἄρχοντα Χάτμανον ἐνοικιάσαντα αὐτὴν διὰ μίαν πεν-
 ταετίαν μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1834 ἔτους. Τότε δὲ συνετά-
 χθη καὶ ἐπίσημον ἔγγραφο ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου
 καὶ κατεχωρήθη εἰς τὸν οἰκεῖον Κώδικα (50) ἔχον ὡς ἐξῆς:

Ἀγαθάγγελος . . .

Ἀεῖποτε ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλη-
 σία, ὡς κοινὴ μήτηρ καὶ κεφαλὴ πάντων, ἔργον ἔχουσα
 τὴν διηνεκῆ σύστασιν καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολὴν καὶ
 βελτίωσιν τῶν Ἱερῶν σκηνομάτων, ἐπειδὴν κατίδη αὐτὰ
 ἀτάκτως καὶ μὴ καλῶς διακυβερνῶμενα δι' ἀμέλειαν, ἢ
 ἀνικανότητα τῶν ἐπιτραπέντων τὴν οἰκονομίαν καὶ διοί-
 κησιν αὐτῶν μεθαρμοῦζουσα κρέττοσιν οἰκονόμοις καὶ ἀξι-

ωτέροις ἐπιστάταις, ἐπιτρέπει τὴν διοίκησιν αὐτῶν, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον κατασφαλίζουσα, πάσης ἐπικειμένης ἀπαλλάττουσα βλάβης καὶ προσβολῆς. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὸ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην ἱερὸν καὶ σεβάσιμον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁμοουσίου καὶ Ἰωαρχικῆς Τριάδος, πρὸ χρόνων ἤδη τριῶν ἐδέδοτο τῷ δαιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρ' Ἰακώβῳ, μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων αὐτοῦ, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἐν καταστάτῳ ἀκριβῶς καταγεγραμμένων ἐπὶ πενταετία, διὰ συνοδικοῦ πατριαρχικοῦ γραμματός, γεγραμμένου κατὰ τὸ ρωσικῶς κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅπως ἔχων τὴν διοίκησιν αὐτοῦ καὶ νεμόμενος χρόνους πέντε τὰς προσόδους καὶ ἐπικαρίας αὐτοῦ, ἀποδῶ εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, λόγῳ πακτώσεως ἐπὶ μετρητοῖς γροσίοις δεκαπέντε χιλιάδων, τὰ μὲν ἡμίση γροσία = 7,500 ἐπὶ προθεσμίᾳ χρόνου ἐνδὲς, ὧν τὴν ἀπόδοσιν ὀφείλων ποιῆσαι κατὰ τὴν συμφωνίαν ἢ αὐτοῦ δαιωτικῆς, διὰ τὸ ἀνώμαλον ὅμως τῶν περιστάσεων, καὶ τὴν προβαλλομένην παρ' αὐτοῦ δυστυχῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀφορίας, καὶ ἀνέχειαν, μέχρι νῦν οὐκ ἠδυνήθη ποιῆσασθαι, τούτου ἕνεκα ἀφαιρεθείσης ἀπ' αὐτοῦ κατὰ λόγον δίκαιον τῆς ἐπιστάσεως, καὶ πάσης πληρεξουσίου διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἢ μετρούτης ἡμῶν, καὶ ἢ περὶ ἡμᾶς ἱερὰ ἀδελφότης, τῇ ὁμοφώνῳ συγκατάθεσει καὶ τῶν τιμωτάτων τοῦ κοινοῦ ἐπιτρόπῳ μετενεγκόντες δεδώκαμεν αὐτὸ ἐπὶ ταῖς ἀνωτέρω συμφωνίαις, μετὰ προσθήκης ἐπιτριῶν πρὸς τοῖς πέντε καὶ ἐπὶ ἐπιμετροῦσι τῶν ὀφειλομένων γροσίων 7500, τῷ εὐγενεστάτῳ Ἀρχοντι Χατμάνῳ, ἡμετέρῳ κατὰ

Αἱ ἱστορικαὶ μελέται παρ' ἡμῖν

Κατὰ τὸ ἀνεῖν ἔτος

Αἱ μελέται ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τοῦ ἔθνους ἡμῶν κατὰ τὸν μέγαν ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι σήμερον αἰῶνα προκαλοῦσι τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν πρῶτα βεβαίως ἡμῶν, εἶτα δὲ τῶν ξένων ἐπιστημόνων, βεβαιότερον δὲ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες παρακολουθοῦσι συντόμως τὸ ἔργον ἡμῶν, πολιτευτῶν καὶ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, ὑπὲρ τῆς εἰς ἕκαστον ἀποδόσεως τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ. Αἱ δὲ γινόμεναι τελευταῖον ἐν Ἀθῆναις ὑπὸ ἀνδρῶν εἰδικῶν ἢ καὶ τινῶν ἐρασιτεχνῶν μελέται, τείνουσιν οὐ μόνον πρὸς φωτισμὸν ἱστορικῶν τινῶν τοῦ ἔθνους σελίδων, ἀλλὰ καὶ πρὸς δικαίωσιν ἀδικουμένων προσώπων καὶ περιδόξων χρονικῶν περιόδων καὶ αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ἐπιβάλλονται ἵνα συνεχισθῶσι μάλιστα νῦν, ὅτε πρὸς τὴν οὐ πολὺ χρονικῶς ἡμῶν ἀφισταμένην ἐποχὴν, τὴν πρὸ τῆς ἀλώσεως, ζητεῖται ἵνα παρεντεθῆ φραγμός τις καὶ μεσότοιχον, ἐπὶ σκοποῖς ὁμοίοις πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ὀλίγῳ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐτεχνούργησεν ὁ Φαλμεράυερ.

Ἐνεπνέετο, πιθανῶς, ἐκεῖνος ἢ καθωδηγεῖτο ὑπὸ τινῶν πολιτικῶν ἰδεῶν καὶ συστημάτων μετεργασίων, ἢ τινῶν ὁμοίων, ἢ χειροτέρων, ὅτε καὶ παλαιάτα χρονικὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκιβδήλευεν, ὅτε ἐξεσφενδόνιζεν αἰῶνας μακρὰν τῆς ἐποχῆς αὐτῶν πρόσωπα δευτερευούσης σημασίας

ἢ δεκακαιδευτερευούσης, ἂν ἐπιτραπῇ ποτὲ λέξεως τοιαύτης ἢ τερατοτόκησις, Ἄπερραπισθὴ μετ' ἔμβριθειας ἢ περίφημος ἐκείνη θεωρία ὑπὸ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, ἡμετέρων καὶ ξένων βραδύτερον, ὡς ἐνὸς ἔργον καλόν, τὸ τοῦ Ἰταλοῦ Ζαμβάλλη μετηνέχθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν· καὶ μετὰ τὴν κατὰ Φαμεράυερ σταυροφορίαν, πολὺ γελοία καὶ τοῦ γελοίου ὑποδεστέρα κατεφάνη, πρὸ πενηκονταετίας τομήσασα ἵνα γεννηθῇ ἄλλη διδασκαλία καινοφανῆς καὶ κακοσκοπίδατος ἢ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἄλλοτε γάλλου πρεσβευτοῦ Γκομπινώ, περὶ «ἐκπεροίσεως» τῶν ἑλλήνων μετὰ τὰ μηδικὰ, οἱ ὅποιοι πρὶν μετεβληθῶσιν εἰς σλαύους εἶχον ἤδη μεταποιηθῆ εἰς πέρασας.

Ἐγράφοντο πάντα ταῦτα πρὸ ἐναντήκοντα ἐτῶν, καὶ τεσσαράκοντα κατόπι τῆς περὶ σλαβώματος καινῆς διδασχῆς, ἐπιστήμονες δ' ἀεὶ μνηστοὶ, ὁ Παπαρηγόπουλος, ἐκμεταλλευθεὶς καὶ πολυμαθῶν ἀνδρῶν γνώμας, ξένων ὄντων πρὸς ἡμᾶς, ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων, ὁ Δευκίας, ἐπιστημονικῶς, εὐσυνειδήτως, δι' ὀλίγων ἢ πολλῶν, ἀνεσκεύασαν μακροῦς ὕψλους ἱστορικοφανεῖς, οἵτινες ἐγράφοντο, δυστυχῶς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, δῆθεν ἐπιστήμης, δουλευούσης, ὡς ἐπιστούετο κοινῶς, εἰς σκότια σχέδια μισελληνικῆς διπλωματίας.

Καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὸ λεγόμενον, οἱ αἰῶνες ἐπαναλαμβάνουσι συνήθως τὰς ἀνοησίας ἢ τὰς ἐπιστημονικὰς παρὰ κρούσεις καὶ κενολογίας τῶν προγενεστέρων, ἄλλοι σήμερον τείνουσι ἵνα ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τῆς ἀνθουσιώσεως αὐτῆς νηπητικῆς δυνάμεως τὴν ἐμπνευσὶν καὶ σύλληψιν μεγαλουργημάτων, δ' ὧν ἐθναμασιώθη τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα κατὰ τὸν μακρὸν βυζαντινὸν

αἰῶνα. Ἡ τέχνη ἢ ἑλληνικὴ, τὴν ὁποῖαν ἐδόξασαν οἱ Ἀνθέμοι, καὶ οἱ Ἰσιδωροὶ, οἱ λαμπροὶ «μουσάροι» καὶ μιτογράφοι τοῦ Βυζαντίου, ἢ περιλάλητος σχολῆ τῶν Πανσελήνων, οἱ κατασκευασταὶ τῶν ἀγίων πυξίδων «καὶ βήλων» ἱερῶν καὶ σκευῶν ἱερῶν, προσβάλλεται νῦν ἐν ὀνόματι καὶ αὐτῆ τῆς ἀτυχοῦς ἐπιστήμης, ὡς ξένην ἐπιρροήν, ξένας συλλήψεις, ξένα πρότυπα λαῶν ὑπερασσαντῶν δανεισθεῖσα, μεταγράφουσα τοὺς ἀρμενίους ἢ μιμουμένη καὶ τούτους, καὶ τοὺς βουλγάρους καὶ τοὺς σκλαβηνοὺς. Παρ' αὐτοῖς σήμερον ἀνακαλύπτεται πολιτισμοῦ κῦρταρον λαθρόβιον, ἐγκολαφθὲν εἰς τὴν φαντασίαν τῶν τεχνιτῶν τοῦ Βυζαντίου, πάντων ἑλλήνων, οἵτινες ἐτόλμησαν — οἱ ἀθεόφοβοι ! ἵνα ἐπιβάλλωσιν ἢ ἐπεγράψωσιν ἐπὶ προδόντων βουλγαρικῆς ἢ ταυροσκυθικῆς τέχνης ἐπιγραφὰς ἑλληνικὰς, σκλαβητῶν φωτιστέφανον ἰδιοποιηθέντες. Δυστυχῶς, τοιαῦται διδασκαλίαι διαδίδονται ὑπὸ πολυμαθῶν ἐπιστημόνων, ἐξ Αὐστρίας καὶ πάλιν, τῶν ὁποίων ὁμολογοῦμεν τὴν πολυμάθειαν. Ἀλλὰ γινώσκομεν, ἀκούσαντες καὶ μαθόντες ὅτι, ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, οἵτινες διὰ καινοσπουδίαν ἢ στιγμιαίαν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν, διατυπώσαντες ἀπαξ ἰδέαν τινὰ ἢ περιπεσόντες ἐξ ἐπιπολαιότητος εἰς τι σφάλμα, ἀναξιοπρεπῆς ἴσως ἐθεώρησαν ἵνα ὑποχωρήσωσιν. Ἠκούσθη ποτὲ περὶ τοῦ Ἰωάννου Βαλέτα, ὅτι κατὰ τινα θείαν λειτουργίαν ἀπαγγέλλας τὸ σῦμβολον τῆς πίστεως ἐν συνειρημῶ τῶν τελευταίων τοῦ 8 ἄρθρου λέξεων «καλήσαν διὰ τῶν προφητῶν», μετὰ τῶν πρώτων τοῦ 9 «εἰς μίαν ἀγίαν κλπ. Ἐκκλησίαν» καὶ ἐλεγχθεὶς ὑπὸ φίλου τινὸς ἐπὶ τῷ συνδυασμῷ τῷ τὴν παράδοσιν ἀθετοῦναι, συνέγραψε τὴν ὀγκώδη διατριβὴν κατὰ

τῶν λεγόντων ὅτι πρὸ τοῦ θ' ἄρθρου ἐννοητέον τὸ ρῆμα «πιστεύω», προκαλέσας οὕτω τὴν λαμπρὰν ἐπίκρισιν τοῦ Θεαγένους Διβαδά. Τῆς καινοφανοῦς θεωρίας περὶ ἀρμενικῶν καὶ σλαβικῶν καὶ περσικῶν καὶ καρδουρικῶν ἴσως ἐπιρροῶν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν βυζαντινῶν ἑλλήνων εἰσηγητῆς ἐγένετο ὁ πολυμαθὴς Ἰωσήφ Στρυγόφσκυ, γνωστὸς ἤδη τοῖς ἐν Κωνσταντινῶσι λόγοις τοῖς εἰς τὴν βυζαντινὴν τοπογραφίαν ἀσχολουμένοις.

Ἐναντίον τῶν ἀνηκούστων τούτων θεωριῶν προῆλθε σταδιοδρόμος εὐτολμος καὶ κάλλιστα μεμελετημένος ὁ φιλόπονος ἔφορος τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Σωτηρίου, τὸ κακόδοξον ὑποδείξας ἰδεῶν τοιούτων, μάλιστα δὲ παρὰ βουλγάροις πεπαιδευμένοις. Ἐδράξαντο προθύμως οὗτοι τῶν καινῶν διδασκαλιῶν τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Στρυγόφσκυ, καὶ πειρῶνται ἄνακαλύψωσιν ὑπάρχοντα καὶ ἐμπνέοντα παλαιὸν βουλγαρικὸν πολιτισμὸν ἐπιδράσαντα ἐπὶ τῆς δουλικῆς καὶ νοθρᾶς καὶ χελωνοβάδην ὑψουμένης ἑλληνικῆς φαντασίας. Ὑπέστη δὴθεν αὕτη βουλγαρικὴ ἐπήρεια κατὰ τὴν Θ' ἴσως, κατὰ Γ' ἴσως ἑκατονταετηρίδα, διατὶ ὄχι καὶ κατ' αὐτήν; — Μὴ λησμονῶμεν ἐν τούτοις ὅτι, κατ' αὐτὴν τὴν ΓΑ', καθ' ἣν οἱ σημερινοὶ βούλγαροι βυζαντινολόγοι μυθεπλαστοῦσι πολιτισμοῦ μορμολύκεια, Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος ἀπωδύρετο τὸ «ἀτεχνῶς» ζῶδες τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων.

Ἀνήγγειλε κατακρίνας ὁ φίλος Σωτηρίου δι' ὀλίγων τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς δὴθεν ἐπιστήμης ἀναθρόσκουσαν νέαν διδαχὴν διὰ δημοσίας διαλέξεως ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ

«τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν» γενομένης, ὑποδείξας ἅμα τὸ βορῦμοχθον ἔργον, ὅπερ οἱ φιλότιμοι αὐτῆς ἑταῖροι ἤσαν ἐπ' ὧμων. Ἀτυχῶς, αἱ ἐθνοπρεπεῖς ἐργασίαι τοῦ λαμπροῦ σωματείου προσεχῶς ἐπαναλαμβάνονται, καθὼς ἐλλείπω, καὶ χάρις εἰς τὴν πέρουσι ψηφισθεῖσαν κυβερνητικὴν χρηματικὴν ἀρωγὴν, προςδόκιμός ἐστιν ἡ ἐκδοσις ἰδίου δελτίου, ὑπερασπίζοντος τὰ ἐπὶ τῆς πατρίου πολυτιμῆτου κληρονομίας δικαιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἅτινα στόχον ἐπιθέσεων ἔλαβον ἄλλοι μὴ δυνάμενοι ἄνα κερδήσασιν παρὰ τὴν χαρτίνην ἀθανασίαν.

Τοῦ λαμπροῦ δ' ἀγωνίσματος εὐρίσκονται, κατ' εὐτυχίαν, οἱ πρόθυμοι καὶ δυνάμενοι ἄνα μετάσχωσιν. Ὁ κ. Σωτηρίου γνωστὸς ἀπό τινων ἐτῶν ἐγένετο διὰ τῆς σπουδαίας αὐτοῦ διατριβῆς «Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ τέχνῃ» (1914), πολλὰ διδασκούσης τοὺς παρ' ἡμῖν νομιζομένους σοφοῦς. Τὰ «Χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Μικρασίας» (σελίδες 100 μετὰ 47 ζωγραφικῶν ἐντέχνων) ἀποβαίνει «κτῆμα ἑσᾶει» διὰ πᾶσαν ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην, ἄξια δ' ἀγνῶσεως καὶ σπουδῆς εἶσιν αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ διατριβαὶ «Ἰσλαμὰ χριστιανικὴ βασιλικὴ Ἰλισσοῦ», καὶ «Ἡ μὴνὴ τοῦ Μ. Σπηλαίου» τεχνοκριτικὴ μᾶλλον. Ὑπ' αὐτοῦ χάριν τοῦ λαοῦ συνεγράφησαν «Ἡ Ἁγία Σοφία» καὶ τὸ «Ἁγιον Ὄρος» πάντα χρηστὰ, ὧν ἐπὶ τὴν ὁμοίωσιν εὐχόμεθα ἄνα ἴδωμεν καὶ ἕτερά βιβλία εἰς φῶς προκύπτοντα. Δυστυχῶς τῆς τέχνης τὴν νέαν ἡλικίαν ἀξιούμεθα ἄνα σπουδάσωμεν καὶ σπεύδει, καίτοι βραδέως, πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ὁ ἐλλόγ. κ. Καλογερόπουλος, ὁ σπουδᾶσας πέρουσι τὰ προτόντα τῆς ἐπτανησιακῆς ἀγιογραφίας, ἐξ ἧς ἐνδιατριβῆι κυρίως εἰς τοὺς Μόσχους, πολὺ μετὰ τὴν ἄλωσιν, δυστυ-

κῶς, ἀκμάσαντας· καὶ λέγω, δυστυχῶς, διότι ἀγνοῶ πόσοι μὲν ἐκ τῶν ἐμοὶ συγχρονούντων ἢ τῶν νεωτέρων ἔγραψαν περὶ βυζαντινῶν εἰκόνων, πόσοι δὲ τοιαῦται σώζονται παλαιότεραι τῆς ἀλώσεως. Ὁ ἀείμνηστος Γεράσιμος Μαζαράκης εὗρεν ἐν ἀρχαίοις τοῦ Καήρου τῆς Αἰγύπτου ναοὺς εἰκόνας πολλὰς, παλαιότερας, ὡς ἔγραψε, τῆς Ζ' ἑκατονταστηρίδος, ἐπηρέσαμεν δὲ τότε τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ συνεισήσαμεν τὴν διατριβὴν πρὸς μελέτην, καίτοι ἦν ἀνάγκη συντόνου καὶ ἐμβριθοῦς ἐπὶ τόπου μελέτης. Φοβοῦμαι δ' ὅτι μέχρι καὶ τῆς σήμερον οὐδεὶς τῶν ἐπαίδωντων ἔσχε τὴν προθυμίαν ἵνα βάλῃ «εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλῶν» τὴν χεῖρα.

Ἐὰν ἡ ἱστορία τῆς τέχνης ὀλίγους ἀριθμῆ τοὺς μύστας αὐτῆς, ἡ καθόλου ἱστορία τοῦ ἔθνους εὖρε περισσοτέρους, ἐμμόνως ἀπὸ ἐτῶν ὀλίγων· ἢ πολλῶν ἀσχολουμένους. Ὁ πρεσβύτερος πάντων μετὰ τὸν καθηγητὴν Ζησίου, οὗ νεωτέραν διατριβὴν ἀγνοῶ, ἐξακολουθεῖ μελετῶν καὶ γράφων, ὁ κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλου. Ἐπραξέ δὲ καλῶς, κάλλιον ἡμῶν, εἰς ἓν θέμα τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀφιερῶσας, τὴν ἱστορίαν ἐν γένει τῶν Ἀθηναίων. Καὶ πλήρης ζήλου καὶ ἔροτα τρέφων πρὸς τὸ θέμα, οὗ ἕνεκα καὶ ἐν χειρογράφοις συνήθισεν ἀποταμιεύσας ὕλην πολλὴν καὶ ἀπὸ παραδόσεων ἐπὶ ἔτη πολλὰ συγκεκόμεν ἀποθησαυρίσας παραδόσεις περὶ τῆς πόλεως, αἱ ὁποῖαι ἀνευ αὐτοῦ ἤθελον ἀπολεσθῆ, χρησιμοποιεῖ τὸν πλοῦτον τῶν τοιούτων εἰδήσεων ὑπὲρ τῆς ἐνδόξου γενετήρας. Τῆς ἑξατόμου Ἱστορίας καὶ τῶν Μνημείων τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τῶν ἐξαντληθεισῶν ἐντὸς τριακονταετίας, ἐτοιμάζει νέαν καὶ πληροετέραν ἐκδοσιν, ἐνῶ μί-

κρὰί τινες αὐτοῦ διατριβαί, ὡς τὸ «Δαφνί», ὁ Ἀναδρομάρης», ὁ βίος τοῦ Γερμανοῦ Παλαιῶν, Πατρῶν καὶ ἕτερα διατριβίδια παριστῶσι τὸν ἀγαπητὸν Δ. Καμπούρογλου, εἰσέτι, κατὰ τὸ γραφικόν, κρατοῦντα «ὃ ἔχει, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανον» αὐτοῦ.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Κυκλάδων νήσων μετὰ ζηλευτῆς φιλοπονίας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀσχολεῖται ὁ φίλος Περικλῆς Γ. Ζερλέντης, οὗ πολλὰς διατριβὰς ἐξέδωκεν ἢ «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» καὶ ὁ «Νέος Ποιμὴν». Τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ζακύνθου μελετᾷ καρποφόρως ὁ ἰσάδελφος Λεωνίδας Χ. Ζώης, ἐκδίδων ἀκόμη, βεβαίως οὐχὶ πρὸς ὕλικόν κέρδος, τὸ περιοδικὸν «Μούσας» οὗ τὸ παράρτημα, λεξικὸν ζακύνθιον, κατὰ πρωτότυπον σχέδιον, περιέχει πλούσιον ὕλικόν, διαφωτίζον τὴν ἱστορίαν, τὴν τοπογραφίαν, τὴν λαογραφίαν καὶ τὴν βιβλιολογίαν τῆς Ζακύνθου, θ' ἀποβῆ δὲ τοῦτο, συμπληρούμενον καὶ συντελούμενον, φροβερὸν ἀρχεῖον, ἐκπληττον, διὰ τὴν φιλοπονίαν τοῦ συγγραφέως, τοὺς ἐντευξομένους. Ἡ ἱστορία τῆς Ζακύνθου θὰ εὐγνωμονῆ μίαν ἡμέραν, μετὰ τὸν Λούντζην καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Νικόλαον Κατραμῆν καὶ τὸν ἀθάνατον Παναγιώτην Χιώτην, τοῖς ζῶσι φίλοις Σπυρ. Δεβιάτζη καὶ Α. Χ. Ζώη, οἵτινες τιμῶσι τὴν πατρίδα αὐτῶν ὡς ἐτίμησαν τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς ὁ ἐπιφανὴς Μουστοξύδης Ἀνδρέας, ὁ ἐν ἀμῆ τῆς ζωῆς καὶ τῆς φήμης ἀποβιάσας Ἰωάννης Ρωμανός, καὶ ὁ Λαυρέντιος Βροκίνης. Ἐπίσης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας ἐσημειώθη μετ' ἐπαίνων τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ παιδῶν φίλου κ. Ἡλία Τσιτσέλη, οὗ τὴν φιλοπονίαν ἀπεθανάτισαν τὰ «Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα» αὐτοῦ.

Τῶν ἄλλων νήσων, τῆς μὲν Χίου ὁ τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν μετ' ἐμβριθείας ἐρευνῶν Κωνστ. Ἀμαντος παραμόνιμον φιλοπατρίας καὶ πολυμαθείας μνημεῖον σπουδαῖον ἤγειρε τὰ «Χιακὰ Χρονικά», τῶν ὁποίων παρασκευάζει τὸ 5 τεῦχος, πολλῶν αὐτῷ συναρηγόντων λογίων, ὧν τινὲς ἕλην πολλὴν ἀκριτῶς συλλέγοντες οὔτε ρακοσυλλεκτῶν ὄνομα δύνανται ἄντιπαραγγέλλονται εἰς ἑαυτούς. Τῆς δὲ Σάμου, μετὰ τὸν ἀείμνηστον Ἐπαμ. Σταματιάδην, γράψαντα τοὺς πέντε τόμους «Σαμιακῶν» καὶ δεκαπέντε Σαμιακὰς Ἐπετηρίδας, καὶ τὸν «Ἰωσήφ Γεωργηγήνην» καὶ τὰ «Ἰκαριακά», δυσκόλως φαίνεται, θ' ἀναφανῆ νέος ἱστοριογράφος. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην εὐδαιμονεστέρα γίνεται ἡ Κρήτη, τῆς ὁποίας τὴν ἱστορίαν φωτίζει ἀκατάβλητος καὶ φιλόστοργος καὶ φιλόραχαιος κρησ ὁ Στ. Ξανθοῦδίδης. Ἀτυχῶς, μετακινήθεις, ἐκ Κρήτης τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου Εὐμενίου Ξηρουδάκη, ἀνεστάλη ἡ καὶ ἐπὶ τοῦ πολέμου διακοπεῖσα ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ Χριστιανικῆς Κρήτης, ἀληθῶς ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ἀρχείου, φέροντος, δυστυχῶς, ἑλληνιστὶ τὸν τίτλον ἄλλου βιβλίου τεχνουργηθέντος ὑπὸ τοῦ ἑβραίου Cornelli τῆς Creta Sacra. Μετ' ἀγαθῶν δὲ καὶ δικαίων ἐλλείδων πολυτίμου συμβουλῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἀπεκδεχόμεθα τὴν ἔκδοσιν βιβλίου σπουδαιοτάτου, δυναμένου ἵνα χειραγωγῆσθαι τοὺς ἐπιστήμονας ἐν τινὶ μέτρῳ καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν πάλαι θρησκευτικῶν μυστηρίων. Τὸ βιβλίον ἐκδίδει μετὰ τινὰ χρόνον ὁ ἐπιφανέστερος τῶν νομισματολόγων τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου κ. Ἰω. Σβορώνος, ὁ γνωσθεὶς εἰς σύμπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον διὰ σπουδαίων συγγραμμάτων περὶ τῶν

νομισμάτων τῆς Κρήτης καὶ τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων, διὰ τὴν Νομισματικὴν Ἐπιθεώρησιν καὶ διὰ τὴν οὕτω συμπληρωθεῖσαν Περιγραφὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἀκροπόλεως, ἔργον εἰς τὰ πλεῖστα τῶν βαλαντίων ἀπόστολον. Πολλοὶ βοηθοῦσι λοιπὸν εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐν γένει καὶ κατὰ μέρη, μάλιστα δὲ τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν βυζαντιακῶν ἐνασχολήσεων εἰσήνεγκον κατὰ τὸ λήξαν ἔτος οἱ κ. κ. Φαίδων Κουκουλῆς καὶ Τσοκόπουλος, καὶ ὁ τὸν ἔβλον λιπὼν Πλάτων Ροδοκανάκης, εἰς τὴν ἀνατομίαν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος τῶν βυζαντινῶν ἱητήσαντες ἵνα ἐγκύψωσιν. Ἀλλὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι νεωτέρας Ἐκκλησίας ἀνέλαβε ἵνα μελετήσῃ καὶ διακριβώσῃ ὁ χαλκέντερος ἀρχιμ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὅστις, πολλὰ καὶ καλὰ γράψας, εὐχομαι νὰ ζῆ χρόνους μακροὺς, πρὸς ὄφελος τῆς ἐπιστήμης, ὅπως ἡμέραν τινὰ συμπληρώσῃ μετ' ἐμβριθείας τὴν ἱστορίαν τῶν κατ' ἀνατολὰς ἀγιωτάτων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Πιστεύω ὅμως ὅτι κάλλιστα γινώσκει ὅτι πολλῶν διαγοιῶν καὶ πολλῶν γραφίδων ἔργον ἔσται ἡ τοιαύτη ἱστορία, οὐχὶ δ' ἐνός, τρέχοντος κίνδυνον ἵνα καμφθῆ κατὰ τὴν τοῦ λαμπροῦ δολίχου διάγυσιν. Εὐχομαι ἵνα μὴ καμφθῆ ὁ δόκιμος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας διδάσκαλος καὶ γράφων ἵνα ἀποφεύγῃ τὸ σπεῖρειν ὄψο θυλάκιον, χωρὶς καὶ ἵνα μνηθῆ ἄλλοις, οἵτινες μετροῦσι μὲν δέκα, ἀποφεύγουσι δὲ ἵνα κόψωσιν ἐκ τῶν δέκα τὸ ἕν.

Συμβολὰς εἰς διαφώτισιν τῆς μεσήλικος ἱστορίας καὶ πατρίου τέχνης καὶ λαογραφίας καὶ κανονικοῦ δικαίου θὰ περιέχῃ τὸ χαριστικὸν μέγα τεῦχος τὸ ἐπὶ τῇ τρίτῃ

εικοσιπενταετηρίδι τῆς Ριζαρείου σχολῆς ἐκδιδόμενον, βεβαίως δὲ καὶ ἡ προσδοκωμένη Ἐπιστημονικὴ ἐπιτηρεῖς τοῦ ἐθν. πανεπιστημίου, ἐνῶ γλωσσικὴν ὕλην προσοχῆς ἀξίαν περιέχει ὁ 31 τόμος τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας, τῆς ὑπὸ τὴν πράγματι πεπνυμένην διεύθυνσιν τοῦ πολυμαθεστάτου διδασκάλου τοῦ Γένους κ. Χατζηδάκη ἀφορῶν ἐπιδιωκούσης τὴν τοῦ ἐξόχου αὐτῆς σκοποῦ ἐπιτυχίαν. Τοιαύτην λαμπρὰν ὕλην περιέχει καὶ ὁ πρὸ μικροῦ συμπληρωθεὶς Ε΄ τόμος τοῦ Λεξικοῦ ἢ Γλωσσικοῦ Ἀρχαίου, ὅπερ περιφραδῶς συγγράφουσιν οἱ συντάκται τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ, λόγοι γινώσκται τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῶν διαλεκτικῶν κατὰ τύπους ἰδιωτισμῶν, ἀποτελοῦντες σεμνὸν θίασον ἑλλογιμωτάτων ἀνδρῶν, κατεχόντων δικαίως ἅς κατέχουσιν ἕδρας, ἀξίων ἐσομένων τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους.

Τηροῦμεν ἐκ καθήκοντος, ἐκ θαυμασμοῦ τηροῦμεν ἀνάγραπτον τὴν μνήμην τῶν πάλαι συντακτῶν τοῦ ἑθνικοῦ Λεξικοῦ τῆς «Κιβωτοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», τῆς ὁποίας τὸν τελευταῖον ἐργάτην, τὸν εἰς συντέλειαν καὶ ἐκτύπωσιν ἐπιστατήσαντα, τὸν Νικόλαον Λογάδην ἐπήνεσεν ὁ ἀείμνηστος Νεόφυτος ὁ Δούκας εἰπὼν «ἄλλον Νῶε, τὴν τῶν ἑλλήνων γλῶσσαν ὡς ἀπὸ κατακλυσμοῦ ἐν τῇ Κιβωτῷ διασώσαντα». Θὰ τηρήσωμεν καὶ τῶν νῦν εἰς τὸ νέον ἑθνικὸν Λεξικὸν ἐργαζομένων ἡμεῖς, οἱ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν τιμῶντες, οἱ τὰς γνώσεις γινώσκοντες, τὴν μνήμην ἐργασίας ἀκαταπονήτου, τῆς ὁποίας εἰμι μάρτυς καὶ τιμῶμεν ἕα περισσότερον τοὺς ἐργαζομένους, καθόσον βλέπομεν αὐτοὺς τὸν ἐκ τῆς ἑθνικῆς ταύτης ἐργασίας περισσεύοντα χρόνον δαπανῶντας εἰς ἐπίσης ἐθ-

νικὰς ἐνασχολήσεις. Ὡς ὁ κ. Κουκουλῆς, ὡς ὁ κ. Ψάλτης ἐγραψαν ἀξία προσοχῆς ἔργα, οὐδαμῶς αὐτῶν ἀπολειπόμενος ὁ κ. Δημοσθ. Οἰκονομίδης, ὁ καθηγητὴς ἄλλοτε τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, ἐξέδωκε πρὸ μικροῦ καλὸν βιβλίδιον περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου, τοῦ μεγάλου τούτου τμήματος τῆς ἑλλην. φυλῆς, τοῦ ζητοῦντος τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ. Τὸν ἀπὸ τῆς τακτικῆς δ' ἐργασίας περισσεύοντα χρόνον πεπαιδευμένοι ἄνδρες ἀφοσιῶσι πάντοτε, καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος, συνεχῶς, εἰς ἑθνικὰς μελέτας ἐφελκυσσὰς τὴν ἡμετέραν ἐκτίμησιν. Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου κ. Κ. Ν. Ράδος, ὁ γνωσθεὶς τὸ πρῶτον εἰς τὸν φιλολογικὸν κύκλον διὰ τῆς ἐξόχου διατριβῆς τοῦ γάλλου ναυάρχου Ζουριέν δὲ λα Γραβιέρ περὶ τοῦ ναυτικοῦ τῶν ἑλλήνων, ἧς ἐδωροφόρησεν ἡμῖν λαμπρὰν μετάφρασιν, ἐργαζόμενος ὡς διδάσκαλος— ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ εἰς ἑτέραν τινὰ σχολὴν— ἐργαζόμενος ἀκαταπονήτως, ἐθνοπροπῶς καὶ συστηματικῶς ὑπὲρ πλουτισμοῦ καὶ προαγωγῆς τοῦ μουσείου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξακολουθεῖ παρέχων καρποφόρως τὴν πολύτιμον αὐτοῦ συμβολὴν εἰς εὐκρίνησιν καὶ γνώσιν ἀκριβῆ καὶ πληρεστέραν τῆς ἱστορίας τῆς ἐθνεγενεσίας καὶ τῶν πρὸ αὐτῆς χρόνων. Ἐχει δ' ἀνάγκην αὕτη μελέτης πολλῆς πολλῶν ἐμβριθεῶς, μελέτης ἐκείνων ἀκριβῶς, ὅσοι αἰσθάνονται θαυμασμὸν πρὸς τὴν μεγάλην ἐποποιίαν τοῦ 1821, τῆς ὁποίας τὰς μεγάλας μορφὰς καὶ τὰ θαυμασιώτατα γεγονότα ἀπεθανάτισεν ἡ γλυφὴ τοῦ Δαυὶδ ἐξ Ἀγγέρας καὶ ὁ χρωστήρ τοῦ Δελακροά. Ἡ ἐπταετής ἐκείνη χρονικὴ περίοδος ἔπρεπε ἵνα μελετηθῆ, καὶ ἔχομεν εἰς ἐτικαιρὸν ἐρεῦνης ἀπὸ τοῦ νῦν ἔτους μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ

1928. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, οὔτε τὴν ἀπὸ τοῦ ἀειμνήστου κυβερνήτου, τοῦ Καποδίστρια μέχρις ἡμῶν ἑκατονταετηρίδα ἔχομεν ἠρευνημένην. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εὔρε μὲν τὸν πρόθυμον ἔρευνητὴν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ πολλῶν ἐγγράφων καὶ πολλῶν ἐντίπων ἀναδιφῆσις ὡς ἀποβαίνουσιν ἀπρόσιτα πάντα τὰ ἔγγραφα εἰς ἓνα μόνον, διότι τυγχάνουσιν ᾗδε κάκεισε διεσκορπισμένα, τοιοῦτοτρόπως ἀπέβησαν ἀπρόσιτα τὰ μικρὰ φυλλάδια περὶ πολλῶν καὶ ποικίλων ἐθνικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἀπὸ τοῦ 1828 ἕως τοῦ νῦν. Ἐπὶ τοῦ μακαρίτου Ἰωακείμ τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐξετυπώθη, κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1883, φυλλάδιον ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων, κυρίως τὸ ὑπόμνημα, τὸ συνταχθὲν, ἀν' ἐνθυμῶνται τινεὶ ἔτι καὶ σήμερον, ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους Δ. Ταυλαρίου συμπληρωθὲν, κατεστράφη, κατὰ πατριαρχικὴν διαταγὴν, διότι ἠκούσθη ὅτι ἔμελλον ἵνα διεξαχθῶσιν ἔρευναι κατ' οἶκον ἂν εὐρεθῆῖ που σήμερον ἀντίτυπον τοῦ φυλλάδιου σῶον, ἔχει χειρογράφου ἀξίαν. Ἐπίσης, τῷ 1906 ἐξετυπώθη φυλλάδιον περὶ τῶν ἐν Βίβρῃ συμβάντων ἄλλα κατεστράφησαν καὶ τούτου τὰ ὀλίγα ἀντίτυπα, καὶ μόνον ἔσωσα δύο, τεμώμενα ἴσα χειρογράφα. Λιβέλλων δὲ προσωπικῶν ἀπὸ τοῦ 1845-48 ἐκδοθέντων, μελέτης ἀξίων, ἢ ἀξία ἀδύνατον ἵνα ὑπολογισθῆ. Πάντα πρέπει ἵνα μελετηθῶσι, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἱστορίας τῆς τελευταίας ἑκατονταετίας, πολλοὶ δ' ἔσονται πρόθυμοι εἰς ἐπιτέλειαν τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς τὸ ἔθνος καθήκοντος, ἐκδίδοντες καὶ ἰδίᾳ καὶ ἐν περιοδικοῖς εἰ τι γραφῆς ἀξίον «λήθης ἐπίβουλον» — κατὰ παλαιὸν χρονογράφον — «μνήμης ἐπίκουρον»,

Τὴν γνώσιν τῆς ἐθνικῆς, ἐκκλησιαστικῆς κυρίως ἱστορίας, προάγουσι διὰ μονογραφῶν ἀπὸ μὲν τεσσαρακονταετίας πλήρους ἢ «Ἐκκλησι. Ἀλήθεια» καὶ ἀπὸ διετίας δὲ «Νέος Ποιμὴν», ἀπὸ πολλῶν δ' εἰῶν ὁ «Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας» καὶ ἡ λαμπρὰ «Νέα Σιών» τῆς Ἁγίας Πόλεως. Ἐπιτελοῦμεν τό γε νῦν δι' αὐτῶν οἱ δυνάμενοι, καὶ μὴ ὑπὸ κόπων καταβαλλόμενοι, τὸ πρὸς τὴν ἄγνωστον ἢ ἐν τισὶν ἡμίγνωστον ἀλήθειαν καθήκον, εὐχόμενοι ἵνα ἀναγνωρισθῶσιν ἡμῶν πάντων οἱ μόχθοι, καὶ μάλιστα ἐκείνων, ὅσων ὁ ἄροδελεκτης τοῦ ὠρολογίου τῆς ἐπιγῆς ζωῆς πρὸ πολλοῦ ἔταυσε δεικνύον τὴν μεσημβρίαν — τὴν ἑαρινὴν, εἰ οὐχὶ θερινὴν μεσημβρίαν.

(Ἔπεται συνέχεια)

Ὁ μ. Ζ. Μ. Ι. Γ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

(συνέχεια από σελ. 640.)

Ὁ Ἰησοῦς πειράται νὰ διδάξῃ τὸν Νικόδημον, ὅτι οὗτος ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ ἐκ τῆς Γραφῆς. Πρὸ παντὸς δὲ διαβεβαιούται αὐτὸν περὶ τῆς ἀπολύτου ἀσφαλείας τῶν ὑπ' Αὐτοῦ λεγομένων, ὡς μαρτυρίας, ἀψευδοῦς περὶ πραγμάτων, ὧν οὗτος ἄμεσον εἶχε γνῶσιν. Συνάμα δὲ ἐλέγχει καὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ κακοπιστίαν αὐτοῦ τε καὶ παντὸς οὕτως ἢ ἄλλως ὁμόφρονος καὶ ὁμοτρόπου, εἰς ἣν κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ ἐπιπολαῖως εἰς τὰ θαύματα πιστεύοντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Νικόδημος. Τῇ ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοίας μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰησοῦ, περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος, ὑπάγεται καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἀναγέννησιν, περὶ ὧν τελείαν γνῶσιν, ἔτε ἐξ οὐρανοῦ, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μόνος ὁ Ἰησοῦς, κατὰ τινα δὲ τρόπον (πρβλ. Α' 33) καὶ ὁ Προφήτης καὶ Προδρόμος Αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς (πρβλ. τοὺς πληθ. λαλοῦμεν, ἐωράκαμεν, μαρτυρίαν ἡμῶν), ζῶν ἔτι καὶ μαρτυρῶν. Τοὺς πληθ. οἶδαμεν, λαλ. κλπ. ἄλλοι Ἐξῆγ. διαφόρους ἐκδέχονται. Οὕτω ὁ Χρυσ. (κατ' αὐτὸν δὲ καὶ ὁ Ζιγ.) γράφει: «Τὸ μὲν οὖν οἶδαμεν ἦτοι περὶ Ἐαυτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς φησὶν, ἢ περὶ Ἐαυτοῦ μόνου». Τῇ πρώτῃ γνώμῃ συντάσσονται καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων· τῇ δευτέρῃ δὲ ὁ Θεοφ. καὶ τῶν νεωτέρων τινές. Ἄλλοι εἰς τοὺς ἐν λόγῳ πληθ. περιλαμβάνουσι τὸν ἱ. Εὐαγγ. παρόντα κατ' αὐτοὺς ἐν τῇ μετὰ τοῦ Νικ. συνδιαλέξει ἢ τοὺς Ἀποστ. πάντας ἢ τοὺς πιστοὺς καθόλου, σχόντας πείραν, τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως.

Ὁ Ἰησοῦς ἐκφράζει λύπην καὶ ἀπογοήτευσιν διὰ τὴν παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιδεικνυμένην δυσμάθειαν καὶ δυσπισθησίαν. Ὑπὸ τὸ εἶπον περιλαμβάνεται καὶ πᾶσα ἡ

μέχρι τοῦδε διδασκαλία Αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ μόνον τὰ ἄρι πρὸς τὸν Νικόδημον ρηθέντα. Χαρακτηρίζεται δὲ διὰ τοῦ ἐπιγεια ἢ διδασκαλία αὐτῆ, ἄτε ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὅσον οὐπω ἰδρυομένην βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπομνήνη τῆς γῆτινῆς κυρίως εἰπεῖν ὀφείω αὐτῆς, οἷα οἱ πρὸς εἴσοδον εἰς αὐτὴν ἀναγκαῖοι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὄροι, μετάνοια καὶ πίστις, ἢ διὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἀναγέννησις κλπ. Ἄλλ' ὑπολείπεται καὶ ἄλλη ὄψις καθαρῶς ὑπέργιος καὶ ὑπερκόσμιος, οὐράνιος, ἄτε ἀναφερομένη εἰς τὸν Θεόν, τὴν φύσιν Αὐτοῦ καὶ τὰς προαιωνίους βουλὰς Αὐτοῦ (πρβλ. στίχ. 16), ἀναγκαῖα δὲ καὶ αὐτῆ, ὅπως καταστῇ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἦμεις ὡς τοιαύτη εἶπε καὶ ἤττον προσιτῆ εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν (πῶς εἰπὼ τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε), ἀπαιτούσα διὰ τοῦτο καὶ μεζονα πίστιν Ἐπειδὴ δὲ τούτων γνῶσιν εἶχε μόνον ὁ Ἰησοῦς ποιεῖται ἤδη χρῆσιν ἐνικῶ (εἶπω). «Εἰ δὲ τὸ βάπτισμα ἐπίγειον ἐνταῦθα λέγοι, μὴ θαυμάσης. Ἡ γὰρ διὰ τὸ ἐν τῇ γῆ τελείσθαι, ἢ πρὸς σύγκρισιν τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως τῆς φρικωδεστάτης ἐκείνης ὀνομάζαν οὕτως αὐτὸ καλεῖ». Πρβλ. καὶ Θεοφ. καὶ Ζιγ. σημειούμενον. «Ἐβούλετο μὲν εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς Ἐαυτοῦ γεννήσεως, τῆς προαιωνίου καὶ πάντα νοῦν καὶ λόγον ὑπερβαίνουσης· ἰδὼν δὲ τὸν Νικ. μὴδὲ τὴν πνευματικὴν παραδέξασθαι δυνάμενον, οὐδὲν μὲν λέγει περὶ ἐκείνης, διδάσκει δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης σιγῆς, ὅτι διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀκρωμένων. Ἀξιοσημειώτων ἐπὶ τούτοις, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀρχ. οὗτοι Ἐξῆγ. μνημονεύουσι καὶ γνώμης ἀντίπροσωπευομένης καὶ ὑπὸ νεωτέρων τινῶν Ἐξῆγ., διατυπουμένης δὲ παρὰ τῷ Χρυσ. οὕτω: «Τινὲς περὶ

τοῦ ἀνέμου φασὶν εἰρησθαι· τ. β. εἰ καὶ ὑπόδειγμα ἀπὸ τῶν ἐπιγεῶν δῶρα, καὶ οὕτως ἐπέσθητε, πῶς δυνήσεσθε τὰ ὑψηλότερα μαθεῖν».

Στίχ. 13. Ἀποκλείεται καὶ ὁ Βαπτιστὴς καὶ πᾶς καθόλου ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς ἀμέσου γνώσεως τῶν ἐπουρανίων, διότι αὕτη προϋποθέτει οὐράνιον διαμονήν, ὅταν εἴχε μόνος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς καὶ ἐνσαρκωθείς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (πρβλ. Α' 52) κατὰ ταῦτα, ἀλλ' ὅστις ἦτο προαιώνιος παρὰ τῷ Πατρὶ ὡς Λόγος (πρβλ. Α' 1 κ. ἑ.). «Ἐπειδὴ ἐκεῖνος (ὁ Νικόδ.) εἶπεν ὅτι οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος, τοῦτο αὐτὸ διορθοῦται μονοουχὶ λέγων μὴ νομίσης με οὕτως εἶναι διδάσκαλον ὡς τοὺς πολλοὺς τῶν προφητῶν, ἀπὸ τῆς γῆς ὄντας. Ἐξ οὐρανοῦ γὰρ πα ἀπέμπει νῦν... υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἐνταῦθα οὐ τὴν σάρκα ἐκάλεσεν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐλάττονος οὐσίας ἑαυτόν... Καὶ γὰρ τοῦτο ἔθος αὐτῷ, πολλάκις μὲν ἀπὸ τῆς θεότητος, πολλάκις δὲ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ πᾶν καλεῖν» Χρυσ. Πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ μόνος τρόπος, δι' οὗ οἱ ἄνθρωποι θά ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι τὰ ἐν οὐρανοῖς. Ἄλλοι ἐρμηνεύουσι τὴν ἔκφρασιν (κατὰ τὸ Δευτ. Α' 12. Περσ. Α' 4. Βαροὺζ Γ. 29. Ρωμ. Γ' 6, κ. ἑ.) μεταφορικῶς, ὡς δηλοῦσαν τὴν δυσχέρεϊαν τῆς τῶν οὐρανίων (τῶν θείων μυστηρίων) γνώσεως, ἀπαιτούσης παρὰ τοῦ ἀνθρώπου μονοῦ ἀνάβασιν εἰς τὸν οὐρανόν. Εἰμὴν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἀνέβη πρότερον ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶτα κατέβη εἰς τὴν γῆν, ὅπου οὐχ ἦτιον δὲν ἀπέβαλε τὸν οὐράνιον χαρακτήρα, διὸ καὶ δύναται νὰ ἀνακοινῶται τὰ ἐπουράνια (Πρβλ.

Μτθ. ΙΑ' 27). Ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ (= Ὁς ἦν, πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως). Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος, ἀναμνησκὼν τὸν τοῦ Α' 18 ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς, ἐλλείπει ἀπὸ ἀρχαιότερων τινῶν κωδίκων. Εἰς τοῦτον (εἰς τὸ ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ) ὁ Θεὸς. σημειοῦται «Μὴ γὰρ δὴ, ἐπειδὴ ἤκουσας ὅτι κατέβην, νομίσης μὴ εἶναι με καὶ ἐκεῖ· ἀλλὰ κἀνταῦθα πάρεμι σωματικῶς, κἀκεῖ συγκάθημαι τῷ Πατρὶ θεϊκῶς» Ὁμ. καὶ ὁ Ζιγ.

Γ' 14-21. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ Πατρὸς καὶ παθόντα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνακαινίζει καὶ σφάζει τὸν ἄνθρωπον. Τάναπαλιν δὲ ἡ ἀπιστία.

Στίχ. 14-15. Ἐν τοῖς ἀμέσως ἀνωτέρω στίχοις προέβαλεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ Προφήτου, ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ προρέως τῆς τελείας ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ἢδη παρίσταται ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχιερέως καὶ βασιλέως, προσεεγκνόντος τὴν ἐξιλαστικὴν ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων θυσίαν, καὶ ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ νῦν καθέδρας Αὐτοῦ καταπέμποντος τὴν δικαιοῦσαν καὶ ἀγιάζουσαν χάριν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, τοῦ ἀρραβῶνος τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁν δὲ τρόπον πρὸς ἀποδοχὴν τῶν θείων ἀληθειῶν, ὡς ἀπεκάλυψεν, ἠξίωσε πίστιν (στίχ. 12), ὅστω νῦν ὡς ὄρον ἀπαραίτητον εἰς τὴν μετοχὴν τῶν ἀξιωμασιῶν τοῦ κοσμοσωτηρίου Αὐτοῦ διὰ τοῦ σταυροῦ ἔργου ἀξιοὶ ἐπίσης πίστιν. Ὁ ἀπαραίτητος ἀκριβῶς οὗτος ὄρος, ὅπως ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀπόλῃται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον, ὅπως δηλ. διὰ τῆς ἐν Χριστῷ δικαιοσεως καὶ τοῦ ἀγιασμοῦ καταστήτῃ ἀπὸ τοῦδε κοινωνὸς τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, τῆς καὶ αἰωνίου, σύναμα δὲ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης πρὸς τὸ γεγονός τῆς κατ' ἐντολὴν τοῦ

Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ὑψώσεως ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ χαλκοῦ ὄψεως (Ἀρ. ΚΑ' 8 καὶ 9), συναπάγονται τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ χρῆσιν τῆς εἰκόνης τοῦ ἐν λόγῳ ὄψεως πρὸς ἐξεικόνισιν τοῦ σωτηριώδους πάθους Αὐτοῦ. Ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν θανατηφόρων δηγμάτων τῶν δηλητηριωδῶν ὄψεων οἱ Ἰσραηλίται ὄφειλον νὰ ἀνυψῶσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν χαλκὸν ὄφιν καὶ ἐπὶ τῇ πίστει πρὸς τὸν σφύζοντα Θεὸν ἐτύγγανον τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀπὸ τοῦ προσκαίρου θανάτου. Κατ' ἀνάλογον τρόπον μόνῃ ἢ πίστις ἐπὶ τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσηλωθέντα καὶ ἐν δεξιότης νῦν τοῦ Θεοῦ καθηήμενον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰη. Χριστὸν, συνεπάγεται τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ αἰωίου θανάτου καὶ τὴν μετοχὴν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦδε οὐσιοῦδως (ἔχρη) ἀρχομένην ζωὴν ἐν Θεῷ, τὴν καὶ αἰώνιον. Ἐν τῷ ρ. ὑψοῦσθαι (οὕτως ὑψοθῆναι δεῖ) πρὸς τῇ σημ. τῆς εἰς τὸν σταυρὸν ἀνυψώσεως (Η' 28. ΙΒ' 32) λανθάνει συνηπνοουμένη καὶ ἡ διὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως ἀνοδος εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ εἰς τὸν θρόνον τῆς θείας μεγαλειότητος ἀνύψωσις τοῦ Θεανθρώπου, ἅτε τοῦ σταυρικοῦ πάθους χρησιμεύσαντος ὡς ἀφετηρίας καὶ βαθμίδος εἰς αὐτὴν (Πρβλ. τὴν ὑπὸ τοῦ Ι. Εὐαγγ. ἐν ἀναλόγῳ σημ. χρῆσιν τοῦ ρ. δοξάζεσθαι Ζ' 39. Η' 31. ΙΖ' 5). Διὰ τὴν τελευταίαν σημ. τοῦ ρ. ὑψοῦσθαι ἐν τῇ Κ. Δ. πρβλ. Πρξ. Β' 28. Ε' 31. «Εἰπὼν τὴν μεγίστην εἰς ἀνθρώπους γεγενημένην εὐεργεσίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐπάγει καὶ τὴν ταύτης αἰτίαν, καὶ ἐκείνης οὐκ ἐλάττονα, τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ.... Ἴνα πᾶς ὁ πιστεύων.... ζωὴν αἰώνιον. Ὁρᾷ τὴν τοῦ σταυροῦ ἀξίαν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ σωτηρίαν; ὀρᾷ; τοῦ τύπου πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὴν

(*Ἔπεται συνέχεια)

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΑΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Η ΚΑΘΟΛΟΥ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΚΑΤΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΑ.
ΣΧΟΛΑΙ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ, ΜΑΘΗΜΑΤΑ.
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ, ΝΟΜΟΙ ΚΑΠ.

(Συνέχεια ἐκ σελ. 668.)

Καὶ ἡ μεταβατικὴ αὕτη περίοδος ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις μετὰ τὴν Βασιλείου τοῦ Β', τοῦ Βουλγαροκτόνου, βασιλείαν παρωθεῖται μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (1042-1055 Ἐπ' αὐτοῦ Νέα Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐπέσημος διὰ βασιλικῆς προστασίας κρατυνομένη. Οἱ παρ' αὐτὸν καλοὶ σύμβουλοι μεγάλης(1) μετέχοντες παιδείας παρώτρυναν ἰαπερικαλύπτως τὸν αὐτοκράτορα ὅπως ἀνασυστήσῃ τὸ Παν-

(1) Ἡμελλοῦ σ. 107 ἐκδ. Bury «Λόγοις οὐ πάνυ καθωμιληκῶς... ἀλλ' ὅμως ἐξήλου τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τοὺς ἐλλογιμότερους πανταχόθεν συνήνεγκεν εἰς τὰς βασιλείους ἀλλὰς. ὧν οἱ πλείους ἐν ἐσχάτῃ ἴδοντο πολιᾷ». Μέγαθι τὰ περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναστροφῆς τοῦ Μελλοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ὃν ἐξήτει ἵνα ἐλύσῃ εἰς ἀγάπην τῶν λόγων ἐν σ. 177 § CXC VII.

Ἦρα καὶ Neuman, Die Weltstellung d. byzant. Reiches v. d. Kreuzzugen 1894 σ. 66-67 Κρίσις.

διδασκάλιον διορίζων ἀρμοδίους ἀνδρας διδασκάλους. Μόλις όμως συνένευσεν εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην, οἱ παρ' αὐτῷ λόγιοι διηρέθησαν εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα, καίτοι ἦσαν φίλοι καὶ ἀλλήλοις προσιτοὶ οἱ μὲν διετέλλοντο ἢ νέα Σχολὴ δέον ἵνα περιλάβῃ μόνον τὴν Νομικὴν ὑποβάλλοντες μάλιστα κατάλληλον καθηγητὴν τὸν **Ξιφιλίνον** Ἰωάννην, τὸν μετὰ ταῦτα πατριαρχὴν οἱ δὲ μόνον τὴν Φιλοσοφίαν ὑποστηρίζοντες καθηγητὴν ἀρμοδιώτατον τὸν **Ψελλόν**.

Ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διχοστασίᾳ γνώμων σοφώτερος καὶ πρακτικώτερος ὁ βασιλεὺς διέταξεν ἐν τῇ Νέᾳ Σχολῇ ἵνα συνάψωσι τὴν διδασκαλίαν καὶ τῶν δύο ἐπιστημῶν, τῆς τε Νομικῆς καὶ τῆς Φιλοσοφίας, διορίσας κοσμητορας τὸν μὲν Ξιφιλίνον διὰ τὴν πρώτην σχολὴν, τὸν δὲ Ψελλόν διὰ τὴν δευτέραν πρὸς ἄλλοις βοηθοῖς αὐτῶν.(1).

Περὶ τὸν εἰπεῖν ὅτι ὁ Ψελλὸς ὑπήρξεν ὁ ὕπατος, δηλαδὴ ὁ πρῶτανος, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰδρύματος, ὅπερ ἤδρευεν οὐχὶ ἐν τῷ παλατίῳ τῆς Μαγναύρας, ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου.(2) Ἡ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παιδείαν ἀφοσίωσις αὐτοῦ ἦτο τοιαύτη ὥστε

(1) Φίλος παιδιόθεν Ἰωάννου Ξιφιλίνου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Λαιχουδῆ συνυπηρεῖε τούτοις τῷ βασιλεῖ. Περὶ τοῦ καταστήματος τῆς ἀγαθῆς ταύτης τριάδος, ἴδρα πρόλογον τοῦ Δ' τόμου τῆς Μ. Β. τοῦ Σάθα.

(2) Τὸν ναὸν ταῦτον μετὰ γηροκομίου συνεχόμενον αὐτῷ ἤγειρεν ὁ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀκμάσας πατριάρχης Πέτρος ὁ Βαρσαμιανός. Ἐκ τούτου καὶ ὁ τόπος τὰ Πέτρον ἢ Πεντρέ. Γεδεών, Κ. Πολις, ἐν τῷ Λεξικῷ Βουτυρά Καρύδου.

πρὸς τοὺς φοιτητὰς ἀποτεινόμενος διδάσκει ὅτι ἡ γνώσις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θερησκείας εἶναι ἀφελίμος καὶ συντελεστικὴ εἰς κατανόησιν τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ προτρέπεται αὐτοὺς ἐπὶ τὴν μελέτην ταύτης, συνέστησε δὲ τοῖς τροφίμοις τῶν ἐπιστημῶν «τῶν νοημάτων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τὴν γλῶτταν ἀποκαθαίρειν καὶ περὶ τὴν περιβολὴν τοῦ λόγου πονεῖν» καὶ ἐδίδασκε καὶ πεζοὺς καὶ ποιητὰς Ἑλληνας, περὶ οὗ ἄλλοτε, καὶ περὶ τὴν θύραθεν σοφίας ὁμλεῖ.

§ 27.* Ἀπὸ τοῦ Ψελλοῦ ὑποχωρεῖ ἡ ἀριστοτελικὴ φιλοσοφία, ἐγκαινίζεται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἡ τοῦ Πλάτωνος, ὃν θεωρεῖ ὁ τῶν φιλοσόφων ὕπατος ὡς τὸν πρῶτον νομοθέτην τῶν χριστιανικῶν δογμάτων «Βραχεῖς ὁ τηνικαῦτα χρόνος λογίους παρέτρεφε καὶ τούτους μέχρι τῶν Ἀριστοτελικῶν ἐστηκότας προθύρων καὶ τὰ Πλατωνικὰ μόνον ἀποστοματίζοντας σύμβολα. μηδὲν δὲ τῶν κεκρυμμένων εἰδότας, μηδ' ὅσα οἱ ἄνδρες περὶ τὴν διαλεκτικὴν ἢ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐσπουδάκασιν ὄθεν τῆς ἀκριβοῦς οὐκ οὔσης, κρίσεως... τῶν ἀπορουμένων τὰ πλείω ἄλυτα καθεστήκει...»

Ἐπὶ τῇ περιοικεμένη ταύτῃ τολμηρῶς τοῦ Ψελλοῦ ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία ἐκαρποφόρησεν εἰς τὸ Βυζάντιον προσέτρεχον μαθηταὶ ἐξ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἵν' ἀκροασθῶσι τῶν πλατωνιζόντων μαθητῶν αὐτοῦ(2) δι' αὐτῶν ἐγνώσθη μετέπειτα εἰς Ἰταλίαν ὁ Πλάτων.

(1) Ψελλοῦ, αὐτόθι σ. 26 § III ἐπὶ Ρωμανοῦ τοῦ Γ'.

(2) Σάθα, Μ. Β. Δ'. LIV.

ΙΑ'.

§ 28. 'Αφ' ετέρου και ή Νομική Σχολή εξήρθη και έτιμήθη πολύ. 'Επεκράτησε παρά πᾶσιν ή ιδέα ὅπως οί πρότεροι νόμοι διορθωθῶσι ἐπὶ τὸ φιλανθρωπότερον, ἔξ ὅτου μάλιστα νομοφύλαξ, ἤγουν πρόταγος τῆς Σχολῆς ὁ Ξιφιλίνος διορίσθη. 'Ο αὐτοκράτωρ ἀπήτησεν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους, διὰ τὰς μετὰ τῶν ξένων σχέσεις, ὅπως οί μέλλοντες νομομαθεῖς ὑπάλληλοι ὑποχρεωτικῶς ἀκροῶνται τῶν ἐν τῇ Σχολῇ μαθημάτων, ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν αὐτοδίδακτοι, πρακτικοί, ἐντεῦθεν δὲ προέκυλτον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ συζητήσεις περὶ τὴν ἐρμηνείαν ἀκαιροί.

'Η τῆς Σχολῆς ταύτης φήμη ἠπλώθη και πέραν τοῦ κράτους, ὥστε και φοιτηταὶ εἰς ΚΠολιν προσήρχοντο ξένοι και διδάσκαλοι ἐκ ταύτης ἀπόφοιτοι ἐζητοῦντο, ὡς περὶ τούτου γενήσεται μοι λόγος εἰδικότερος ἀλλαγῆς, και περὶ τῶν διδασκάλων και τῶν παιδοδισκάλων νομικῶν, ὧν μνεία γίνεται ἐν τῷ 'Επαρχιακῷ βιβλίῳ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.(1) *Ἄξια μελέτης πάντα ταῦτα και παραβολῆς πρὸς τὰ σήμερον γινόμενα ἢ ἐφαρμοζόμενα συστήματα.

ΙΕ'.

§ 29. 'Όπως και ή 'Ιατρική ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐν ΚΠόλει προήγετο δι' ἰδίας σχολῆς και ἡ φήμη αὐτῆς εἰς τε τοὺς *Ἀραβας και τοὺς Λατίνους

(1) Mémoires Inst. Genevois τ. 18, 1893—1900, 4ο.

ἐξικνεῖτο. Περιορίζομαι ἴν' ἀναφέρω αὐτὸν τὸν πανδαήμονα Ψελλόν· οὗτος ἀσκεῖ και τὴν ἱατρικὴν τέχνην, συζητεῖ πρὸς ἱατροὺς περὶ τῆς νόσου τοῦ αὐτοκράτορος 'Ισαακίου τοῦ Κομνηνοῦ (1057 — 1059 και δὴ πρὸς τὸν παρόντα ἀσκληπιαδῶν τὸν κάλλιστον, οὗ δυστυχῶς τὸ ὄνομα ἀποσιωπᾶται ἐν ταῖς πηγαῖς(1) και οἰοεὶ ἐπίτηδες ἀποκρύπτεται.

Καταλήγων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἀνάγκη ἴν' ἀναφερθῶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐξ αὐτῆς ἔστω και οὐχὶ πολὺ βαθείας μελέτης ἢ ἐξετάσεως τῆς τοῦ Ψελλοῦ 'Εκατονταστηρίδος και τῶν 'Επιταφίων δι· ὁ πρὸ αὐτοῦ αἰῶν ἢ καλλίτερον ἢ πρὸ αὐτοῦ περίοδος τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας δὲν ἦτο ὅλως ἀναξία λόγου και περιφρονητέα ὡς εἶπον ἀνωτέρω, εὐρέθησαν και τεχνῶν και ἐπιστημῶν διδασκαλεῖα και παιδευτήρια ἀνά τὴν ἡμετέραν πόλιν και θρόνοι σεμνοὶ καθίστασαν οὐ τῆς πανδήμου μόνον ποιητικῆς ἀλλὰ και τῆς τῶν λόγων τέχνης και τῆς θαυμασιωτάτης φιλοσοφίας, νομικῆς δὲ εἰς πολλοῖς ἐλάττων φρονίς . . »

Και παρά τῇ Κομνηνῇ *Ἄγνα ὁμολογεῖται δι· ἐπὶ τῇ εἰς ΚΠολιν καθόδῳ *Ἰωάννου τοῦ 'Ιταλοῦ, τοῦ και

(1) *Ἄξιανάγνωστα τὰ ἐν σ. 225—226 περὶ τῆς νόσου ὑπὸ τῶν ἱατρῶν. σελ. 226 « ὁ πρῶτος τῶν ἱατρῶν, οὐδέν δὲ δεῖ λέγειν τὸ ὄνομα « 'Όρα και ποιήματα ἀνδρικὰ ἐν Boissonade Anecdota Gr: A', 175—232 και ἀπόσ. 233 — 241 περὶ καινῶν ὀνομάτων τῶν ἐν νοσήμασιν, ἄξια μελέτης ὑπὸ τῶν ἐλλήνων ἱατρῶν.

(2) Σάθα M. B. Δ' 453.

(3) Αὐτόθε.

ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τοῖς τίτλοις διαδόχου τοῦ Ψελλοῦ ἢ ΚΙΠολίς ἀπάσης παιδείας καὶ τέχνης λογικῆς οὐκ ἐνδεῶς εἶχε· καὶ γὰρ ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου μέχρι τῆς τοῦ Μονομάχου βασιλείας ὁ λόγος, εἰ καὶ τοῖς πλείοσιν ἐρραθυμείτο, ἀλλ' οὖν γε πάλιν οὐ καταδεδυκῶς ἀνέλαμψε καὶ ἀνέθορε καὶ διὰ σπουδῆς τοῖς φιλολόγοις ἐγένετο ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀλεξίου τοῦ αὐτοκράτορος(1)· Τί τούτου σαφέστερον;

Ἐδεινοπάθουν τὰ γράμματα καθόλου ἕνεκα τῆς συγχρόνου πολιτικῆς καταστάσεως ἀπαρράλκτως ὡς παρ' ἡμῖν σήμερον. Οἱ καιροὶ καὶ ταῦτα περιέτρεψαν καὶ ἐξαμαυρώσαντες μικροῦ δεῖν καὶ τῶν λόγων πυρσοὺς ἀπεσβήκασιν·

ΙΣΤ'

§80. Ἐλλείπει χρόνου καὶ χώρου σπεύδω περικόπτων πολλὰ καὶ δὲν προβαίνω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν. Ἐάν θελήσῃ τις ἐταστικώτερον ἵνα ἐρευνήσῃ τὴν ἀμέσως πρὸ τῶν Κομνηνῶν φιλολογικὴν κίνησιν βεβαίως θὰ παρατηρήσῃ ὅτι οἱ φιλόλογοι τοῦ προκομνηνίου αἰῶνος ἔτεινον ἵνα συντηρήσωσι μετὰ προσοχῆς τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐφ' ἧν οἱ ἐπὶ Κομνηνῶν λόγιοι ἤρχισαν ν' ἀνεγείρωσι νέον πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἀναγέννησιν μέγαρον ἀρχαιότητος λείψανα. Ἀπώλοντο τούτων πολλὰ ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων, οὐχ ἥττον διεσώθησαν ἡμῖν καὶ ἱκανὰ διὰ τοῦ Φωτίου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Χει-

(1) Ἀλέξ. ἐκδ. στ. γ, 8 καὶ 9, Περὶ τοῦ Ἰταλοῦ τούτου ἀνέσθι.

ρόγραφα μετ' εὐλαβείας ἀντεγράφοντο, ὑψίστης σημασίας καὶ ἀξίας ἀντικείμενα ἐφυλάττοντο, ὡς παρ' ἡμῖν σήμερον ταῦτα ἐξετιμῶντο καὶ λόγῳ τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτῶν χαρσκήτορος καὶ τῆς ἐπιμελημένης γραφῆς, δ' ἤς ἐγράφοντο. Ἐπὶ Κομνηνῶν τὰ κείμενα ταῦτα ἐγένοντο ὑποκείμενον ἐρμηνειῶν καὶ σχολίων, ἅτινα μεθ' ὅλας τὰς ἑλλείψεις αὐτῶν δι' ἡμᾶς εἶναι πολύτιμα μάλιστα ἐὰν ἔχομεν ἐρμηνείας τοιαύτας, οἷας Εὐσταθίου τοῦ Θεσσαλονίκης, ἐργασίας, τοῦ Σουΐδα, εἰ καὶ τούτου ὀλίγον τι προγενεστέρας.

Ἄδυνατῶ ἵνα παραδεχθῶ ὅτι ἐπὶ τοῦ εὐθαλοῦς τῶν Κομνηνῶν οἴκου δὲν διεσώζοντο ἐν τῇ βασιλίδι πανδιδακτήρια καὶ ἀνώτεροι σχολαί, ἐπὶ αὐτοκρατόρων, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν διεκρίθησαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλομουσίᾳ, ἐπὶ αὐτοκρατόρων, ὧν αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν ἐξ ἡμῶν καὶ ἐκείναι, αἵτινες δὲν ἦσαν ἐξ ἡμῶν καὶ αἱ θυγατέρες διαφερόντως ἦσαν πεπαιδευμέναι καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς αὐτῶν καὶ οἱ ἐν τῇ αὐτῇ.

Ἐάν θελήσῃ τις ἵνα μετὰ τινος ἐπιστάσεως ἀναγνώσῃ τὴν ὑπὸ τῆς κοσμηνοβλάστου Ἄννης συγγραφείσαν ἱστορίαν ἱκανὰ δύναται ἵνα σταχυολογήσῃ περὶ τῆς τῶν χρόνων τούτων καθ' αὐτὴν ἔξη παιδευτικῆς κινήσεως τε καὶ ἀγωγῆς καὶ περὶ φροντιστηρίων ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀναβάλλεται ἐς ἄλλοτε. Ὁ περὶ Κομνηνῶν ἐν τρισὶ τόμοις γράψας Chalandon ἀναφέρει ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ εὐθαλοῦς τούτου οἴκου μεγάλη ἐπεκράτει ἐκπαιδευτικὴ κίνησις καὶ ἐνέργεια (activité intellectuelle), ἀνωτέρω δὲ ἐν

(1) Hesseling σ. 305.

οικείω τόπω και περί τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν και τῶν Ἀγγέλων διαπρέψαντος ὁ ἠροσήκιον ἐγένετο λόγος και περί τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἐν § 20(1).

§ 31. Ἐπίσης και μετὰ τὴν ὑπὸ των Λατίνων ἄλωσιν τῆς βασιλίδος, τὰ γράμματα καθόλου και ἡ παιδεία σὺν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ ἐνεθρονίσθησαν, ἐν Νικαίᾳ, ὡς μαρτυρεῖται τὸ πρῶτον και ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Βλεμμύδου και ὄσων ἔτι ὀλίγων ἀναφέρω ἀνωτέρω ἐν §§ 11 και 23 και ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς αὐτοκρατορίας. Και μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ θρόνου εἰς τὴν βασιλίδα Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἀμέσως διώρθωσε και διεσφύθμισε τὰ τῆς παιδείας, διορίσας Γεώργιον τὸν Ἀκροπόλιτην, τὸν μέγαν Λογοθέτην, διδάσκαλον τῶν μαθηματικῶν και τῶν φιλοσοφικῶν και ἄλλα πολλὰ ἐργασάμενος, ὑπερ ἐνισχύσεως τῶν καθόλου μαθημάτων και τὴν παρὰ τῷ λαῷ προαγωγὴν αὐτῶν και ἐξάπλωσιν.

Περί τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Παλαιολόγων, πάντων ἐς ἄκρον πεπαιδευμένων και ρητόρων, πνευματικῆς και παιδευτικῆς κινήσεως ἐς ἄλλοτε ἀναβάλλω τὸν λόγον. Εἶναι λίαν παρήγορον ὅτι ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μιχαὴλ μέχρι τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τοῦ μακαριστοῦ Κωνσταντίνου, ἤμψασαν ἄνδρες μεγίστης ἀξίας και σπουδαιότητος, ὧν ἐπίτηδες παραλείπω τὰ ὀνόματα και ὅτι μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Βυζαντίου νέαν ὄλωσ ζώην ἀνεκτήσα-

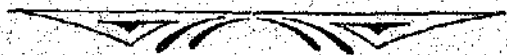
(1) Ἀνάγνωθι ὄρασαν πραγματεῖαν ἐν τῇ Νέᾳ Σειῶν σ. 150 (1909) Γρακουμάκη « Ἡ πνευματικὴ κίνησις ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. »

το ἡ καλλιέργια τῶν γραμμάτων καθ' ὄλους μάλιστα τοὺς κλάδους ληφθείσης φροντίδος και διὰ τὴν στοιχειώσιν και τὴν παρὰ τῷ λαῷ προαγωγὴν τῆς παιδείας δι' οἰκείων σχολικῶν βιβλίων, παραφράσεων και τῆς εἰς πεζὸν λόγον ἀποδόσεως και μυθολογικῶν ἐν γένει πραγματειῶν.

Ἡ προσέγγισις δὲ Ἀνατολῆς και Δύσεως διὰ τῆς Ἰταλίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐνεκα τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης και τῆς ἐπιτιζομένης Ἐνώσεως ὑπέθαλψε και παρὰ τοῖς ξένοις τὸν πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἔρωτα, τὴν πρὸς τὴν κλασικὴν παιδείαν ἀγάπην και τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ. Αἱ πρὸ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου διαμειφθεῖσαι σχέσεις και τὰ ἐν τῷ Συνόδῳ ταύτῃ και τὰ μετὰ ταύτην ἐπήνεγκον εἰ μὴν ἄλλο γνωριμῖαν στενοτέραν μεταξὺ Ἑλλήνων ἢ ὡς ὀνόμαζεν τότε τοὺς Βυζαντινοὺς ὁ Δούκας, Γραικῶν και Ἰταλῶν. Οἱ τῆς Ρώμης ποντίφικες φιλικώτατα διετέθησαν τοῖς ἐξ Ἀνατολῆς σοφοῖς, ἐν τῷ προσώπῳ δ' αὐτῶν ἤμψισαν τὴν ἐπιστήμην και ἐτίμησαν αὐτὴν, δ' ἀπεδείχθη ἱστορικῶς ὅτι τὸ ἑλληνικὸν βυζαντιανὸν κράτος δὲν ἀπέβαλέ τι τῆς προγονικῆς πνευματικῆς κληρονομίας, ἦν ἐκληρονόμησε, ἀλλ' ὅτι ἐκαλλιέργησεν τὰς ἐπιστήμας και τὴν παιδείαν κατὰ τὸ δυνατόν και προήσπισεν αὐτὴν ἐν μέσῳ ἐπιδρομῶν περὶ δὲ ἐκληροδότησε ταύτην και εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ Εὐρώπη εὐγνωμονεῖ αὐτῷ, ὡς και ἡμεῖς εὐγνωμονοῦμεν τοῖς Εὐρωπαίοις διακρατήσασιν τὰ ἡμέτερα κειμήλια, ἐξ ὧν σήμερον ὀφελούμεθα κατὰ καθῆκον ἀρξάμενοι διὰ τῶν νέων σχολείων, συλλόγων, και Πανεπιστημίων, ἵνα ἀναλάβωμεν παρὰ τῶν καρποθέντων και καρπουμένων ἔτι και

τὰ οικεία. Χιλιάδες χειρογράφων εὑρέθησαν ἐν ΚΠόλει κατὰ τὴν Ἑλαιοῖν, ἐὰν πιστεύῃ τις τὸν Δούκαν καὶ τὸν Κριτόβουλον, - περιορίζομαι εἰς τούτους- τὰς δὲ βίβλους ἀπάσας ὑπὲρ ἀριθμὸν ὑπερβαινούσας ταῖς ἀμάξαις φορηγώσαντες ἀπανταχοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει διέσπειραν». Δι' ἐνὸς νομίσματος δέκα βίβλοι ἐπιπράσκοντο, Ἀριστοτελικοί, Πλατωνικοί, θεολογικοί καὶ ἄλλαι παντὸς εἶδους. Τόσα κείμενα, πλὴν τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ τῶν Εὐαγγελίων, ἐξ ὧν ἀνεσπῶντο τὰ ἐπικοσμήματα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ... ὑπῆρχον.

Ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος, ὁ ἀείμνηστος, οὗ ἡ σκιά κατοικεῖ ἐτι τὴν Πόλιν, ἦτο ρήτωρ δεινός, συγκινῶν διὰ τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος. Ποῦ ἔμαθε τὰ γράμματα, ποῦ ἀνεπτύχθη, πόθεν εἰσεδέχθη τὴν πανθομολογουμένην θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν θεοκείαν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν; (1).

(1) Ὁρα τὸν θαυμάσιον λόγον αὐτοῦ παρὰ Φραντζῆ.

ΚΥΡΙΩΤΑΤΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Οἱ ἐν () ἀριθ: εἰς τὴν σελίδωσιν τῶν 69 ἰδιαιτέρον ἀναφέρονται.

σ.	στ.	ἀνάγνωθι
429 (19)	4.	καταστρώσω
»	» 14.	ἦτοι Μεταφυσικὴ καὶ Μαθηματικὴ
439 (29)	9.	τοῦθ' ἡμεῖς, ἐν ταύτῃ
»	» 17.	δεδομένων.
441 (31)	2.	προεβλήθησαν.
»	» 15.	ἐρωτήσεις
444 (34)	13.	καὶ διὰ
515 (35)	31.	Θεμιστιον
515 (37)	5.	Πυθαγόρου,
552 (42)	15.	προκαταρκτικόν
553 (43)	16.	πλυνόν, τὴν
557 (41)	8.	καθηγητῶν
603 (53)	1.	κοινωνικὴν
607 (57)	12.	τῇ ὑποδείξει
608 (58)	14.	τῶν γνώσεων
633 (69)	18.	Ἀββασῖται
686 (72)		ἐν σημειώσει πρόσθετος ἐν συνεχείᾳ

Σαμουὴλ τοῦ Κυπρίου διακοπία (+ 2 Ἰουλ: 1855) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Α. Δημητρίου ἐν Ἐρηρουρήνῃ, ὡς ἐδημοσίωσα ἐν τῇ περὶ Κοινοῦσεως (σ. 64 ἐκδ. Ἀθηνῶν, 1888) μονόγραφει ἐνταχθῆσας τὴν ἐπιτάμβιον πλάκα ἐναντι τοῦ παγαρίου, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ, ὡς τόσαι ἄλλαι.

Ἄλλα ἀφίενται εἰς τὸ ἔλεος τοῦ ἀναγνώστου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

«Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Θεσσαλονίκη. Ἰούνιος, τευχ. ΝΔ'. Περιεχόμενα: Κ. Γαρδίκας: Ἐκ τῆς ζωῆς τῶν καταδικῶν ἐν Ἑλβετίᾳ.—Διδυμ. Φιλαρέτου: Ἀπομνημονεύματα τῆς ὑπὸ Βουλγάρων ἔξορίας μου.—Θεσσαλ. Γενναδίου: Ἐκθεσίς τῶν πεπραγμένων τοῦ ἱερ. Συν. Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ β' ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ.—Ἄρχ. Ν. Κτενᾶ: Νεώτεροι πηγαὶ πρὸς καθορισμὸν τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους.—Α. Τούση: Ἡ τελετὴ τοῦ Παπαφειοῦ Ὁρφανοτροφείου ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ σχολικοῦ ἔτους.—Βερροίας Καλλινίκου: Ἐπιτομὴ νομοσχεδίου περὶ διαζυγίου.—Κ. Δουβουνιώτου: Μάξιμος ὁ Μαργούντιος.—Ἐκκλησ. ἀρχ. Συμβούλιον.—Χρον. Ἱ. Μητροπόλεως.

«Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Θεσσαλονίκη. Ἰούλιος, τευχ. ΝΕ'. Περιεχόμενα: Κ. Λογοθέτου: Ψυχολογία Πλωτίνου.—Διδυμ. Φιλαρέτου: Ἀπομνημονεύματα τῆς ὑπὸ Βουλγάρων αἰχμαλωσίας μου.—Τοῦ Διευθυντοῦ: Αἱ περὶ τῆς θρησκείας ἰδέαι τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας.—Κ. Δουβουνιώτου: Μάξιμος ὁ Μαργούντιος.—Πρ. Λεοντ. Σαφροῦνίου: Ἡ Ἱ. Μονὴ τῆς ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.—Γαβριήλ Σταυρονικητιανοῦ: Ὁμολογία Μονῆς Φιλοθέου.—Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς ἁγ. Ἀναστασίας.—Τούση: Λογοδοσία ἐπὶ πεπραγμένοις Ὁρφανοτροφείου.—Θεσσαλ. Γενναδίου: Λόγος ἐπὶ ἀπελευθερώσεως Ἀδριανουπόλεως.—Ἄρχ. Χρ. Κτενᾶ: Νεώτεροι πηγαὶ πρὸς καθορισμὸν τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγ. Ὁρους.—Χρον. Ἱ. Μητροπόλεως.—Διάφορα.

«Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Θεσσαλονίκη. Αὐγουστος, τευχ. ΝΣΤ'. Περιεχόμενα: Κ. Λογοθέτου: Ψυχολογία Πλωτίνου.—Διδυμ. Φιλαρέτου: Ἀπομνημ. τῆς ὑπὸ Βουλγάρων ἔξορίας μου.—Τοῦ Διευθ. Αἱ περὶ τῆς θρησκείας ἰδέαι τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας.—Ἄρχ. Χρ. Κτενᾶ: Νεώτεροι πηγαὶ πρὸς καθορισμὸν τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους.—Ἄρχ. Ἰεζ. Βελανιδιώτου: Πατριωτικὰ κηρύγματα.—Θεσσαλ.

Γενναδίου: Λόγος ἐπὶ τῇ διασώσει τοῦ Βενιζέλου.—Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος: Ἐκθεσίς περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας.—Ἡ καταγγελία τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας Ἱερουσαλὴμων κατὰ τοῦ Πατριάρχου Δαμιανοῦ.—Ἐκκλησ. ἀρχ. Συμβούλιον.—Ἐκκλ. χρονικά.—Διάφορα.

«Γρηγόριος Παλαμᾶς». Θεσσαλονίκη. Σεπτέμβριος, τευχ. ΝΖ'. Περιεχόμενα: Διδυμ. Φιλαρέτου: Ἀπομνημονεύματα τῆς ὑπὸ Βουλγάρων ἔξορίας μου. Πρ. Λεοντουπόλεως: Ὁ ἐν Θεσσαλονίκη γερὺς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.—Ν. Καλογεροπούλου: Ἡ Βασιλική.—Π. Ζερλέντη: Ἐπιτάφιος εἰς Κ. Κατακουζηνόν.—Τοῦ αὐτοῦ. Νεοφ. Δαμαλᾶς Μητροπ. Θεσσαλονίκης.—Ἄρχ. Χρ. Κτενᾶ: Νεώτεροι πηγαὶ πρὸς καθορισμὸν τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγ. Ὁρους.—Ἱεραρχία ἐν Ἀθήναις.—Ἰωακείμ Ἰβηρίτου: Ἰατρικὸς Κιτάβα ὁμολογία πλάττωσ.—Ἱερατικὴ Σχολὴ ἁγ. Ἀναστασίας.—Γαβριήλ Σταυρονικητιανοῦ: Σιγίλλια κλπ.—Ἡ χειραφέτησις τῶν εἰς Σερβικὸν κράτος περιερχομένων ἐπαρχιῶν.—Ἡ ἀνασύστασις Σερβικοῦ πατριαρχείου.—Ἐπίσημα συνοδικὰ ἔγγραφα.—Ἐκκλησ. ἀρχιεπ. συμβούλιον.—Ἡ ἐφορτὴ τῆς νίκης.—Ἐκκλ. Χρονικά.—Διάφορα.

«Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ». Ἀθήναι. Ἔτος Γ', τόμ. ια', ἀριθ. 269—278.

«Πάνταενος». Ἀλεξάνδρεια. Τόμ. ΙΒ', ἀριθ. 26—37.

«Χριστιανικὸν φῶς». Χανία. Ἔτος Β', περίοδος Β', ἀρ. 11-16.

«Ζωή». Ἀθήναι. Ἔτος Γ', ἀριθ. 460—468.

«Ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας». Λευκωσία. Ἔτος Γ' τευχ. 48—51.

«Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι». Ἀθήναι. Ἔτος ΙΑ', ἀρ. 4—1—493.

«Θρησκευτικὴ ἡχώ». Σικάγου. ἀριθ. 2.

ΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

«The Orient». Constantinople, bible house No 27—49.

«Bulletin» de l'union internationale de secours aux enfants. Genève. an. 1er, No 19—26.